

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Violoncello

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JOHANNES BRAHMS: KLAVÍRNÍ KVINTET F MOLL, OP. 34

rozbor díla

Kristýna Juřenová

Vedoucí práce: prof. Miroslav Petráš

Oponent práce: prof. Václav Bernášek

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2021

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Cello

BACHELOR 'S THESIS

**JOHANNES BRAHMS: PIANO QUINTET IN F MINOR,
OP. 34**

analysis of the work

Kristýna Juřenová

Thesis Advisor: prof. Miroslav Petráš

Examiner: prof. Václav Bernášek

Date of thesis defense:

Academic title granted: BcA.

Prague, 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Johannes Brahms: Klavírní kvintet f moll, op. 34

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá Klavírním kvintetem f moll op. 34 Johanne Brahmsa a je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře s životopisem autora. Druhá kapitola přináší informace ohledně okolností vzniku kvintetu. Nejrozsáhlejší třetí kapitola obsahuje hlavní náplň práce. Zaobírá se hudebním rozbohem, který v první řadě zkoumá užitý tematický hudební materiál, jeho zpracování pomocí motivické práce a především jeho význam při vzájemném interpretačním dialogu členů komorního souboru. V neposlední řadě rozbor přináší vhled do harmonické a formální struktury díla. Pro lepší orientaci je text doplněn notovými ukázkami.

Klíčová slova

Johannes Brahms, komorní hudba, klavírní kvintet, harmonický a formální rozbor

Abstract

The bachelor thesis deals with the Piano Quintet in f minor, Op. 34 by Johannes Brahms and has been divided into three chapters. The first chapter introduces the composer's biography to the reader. The second chapter provides information about the origin of the quintet and its circumstances. The third chapter, the most extensive one, represents the main core of the work. It deals with musical analysis, which primarily examines the thematic musical material used, its processing through motivic work and especially its significance in the mutual interpretative dialogue between the members of the chamber ensemble. Last but not least, the analysis provides an insight into the harmonious and formal structure of the work. Text includes sheet music for better understanding.

Key words

Johannes Brahms, chamber music, piano quintet, harmonic and formal analysis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala prof. Miroslavu Petrášovi za odborné vedení mé bakalářské práce. Další vřelý dík patří také Adamu Šumníkovi, Vojtěchu Trubačovi a Kamilu Žvakovi za jejich čas a cenné rady při dokončování práce.

OBSAH

Úvod	9
1. Johannes Brahms - Životopis	10
2. Okolnosti vzniku kvintetu	13
3. Rozbor	16
3.1 I. Allegro non troppo	16
3.1.1 Expozice	17
3.1.2 Provedení.....	25
3.1.3 Repríza	29
3.1.4 Koda	34
3.2 II. Andante un poco Adagio.....	39
3.2.1 Díl A.....	39
3.2.2 Díl B.....	43
3.2.3 Díl A'	46
3.2.4 Koda	47
3.3 III. Scherzo	51
3.3.1 Allegro – Díl A	51
3.3.2 Trio – Díl B.....	63
3.4 IV. Finale.....	67
3.4.1 Introdukce	67
3.4.2 Expozice	71
3.4.3 Repríza/Provedení	79
3.4.4 Koda	85
3.5 Přehled	95
Závěr	97
Seznam použitých pramenů a literatury.....	98

Úvod

Brahmsův Klavírní kvintet f moll op. 34 se řadí k nejvýznamnějším kusům komorní hudby vůbec. Jedná se o pevnou rozsáhlou konstrukci tvořenou bohatou harmonií, rozmanitou melodikou a osobitým rytmem. Instrumentace představuje dokonalou syntézu zvukových možností smyčcového kvarteta a bohaté palety klavírních technik. Kvintet je dokonalou ukázkou Brahmsova smyslu pro propracovanost jednotlivých hudebních myšlenek a jejich zpracování v přímém kontextu k celku.

Nesporné kvality tohoto díla mě přivedly nejen k myšlence jeho praktického nastudování a provedení na mém bakalářském koncertě, ale i k zájmu o hlubší zkoumání po stránce proporční v podobě rozboru, který je hlavní náplní bakalářské práce.

Při studiu v rámci komorního souboru či při samotném poslechu tohoto díla se může stát, že ve zvukovém kvantu Brahmsovy propracované konstrukce interpret/posluchač některé hudební myšlenky nezaregistruje. Cílem této práce je tedy především poskytnout podrobný vhled do stavební stránky díla interpretům a hudebním nadšencům, kterým může přinést množství zajímavých poznatků a informací.

1. Johannes Brahms - Životopis

(*7. 5. 1833 Hamburk - † 3. 4. 1897 Vídeň)

Johannes Brahms se narodil jako druhé dítě Johanna Jakoba Brahmse (1806–1872) a Henriky Christiane Brahmsové rozené Nissenové.¹ Rodina žila ve velmi chudých poměrech. Otec Johann byl výborným hráčem na kontrabas a přál si, aby se i jeho synové stali skvělými orchestrálními hráči. Když však zaznamenal Johannesovu obrovskou lásku ke klavíru, od svých preferencí ustoupil. Prvním Johannesovým učitelem byl Otto F. W. Cossel, který rychle rozpoznal jeho mimořádné nadání. Již v ranném dětském věku Johannes vypomáhal otci s muzicírováním v tančírnách a lokálech pro udržení rodinného rozpočtu. Roku 1843 se uskutečnilo první veřejné vystoupení, které přineslo obrovský úspěch a nabídku koncertního turné v USA, kde by Johannes vystupoval jako „zázračné dítě“. Cossel však nesouhlasil a malého Hanse předal do rukou svého bývalého učitele Eduarda Marxena, který ho zdokonaloval nejen v klavírní technice a improvizaci, ale uvedl ho i do kompozice. Brahms ve čtrnácti letech oplýval dovednostmi profesionálního muzikanta. Rodinná finanční situace se však zhoršila a Johannes byl nucen živit matku se sourozenci záskoky v divadle a muzicírováním v přístavních pohostinstvích. Navzdory velkému pracovnímu vytížení se však samostudiem připravoval na své koncertní cesty.

Při koncertním turné s Eduardem Reményim v Hannoveru roku 1853 se seznámil s houslistou Johannem Joachimem, který se mu stal životním přítelem. Jemu byl též věnován slavný houslový koncert D dur. Joachim seznámil Brahmse s Robertem Schumannem a jeho chotí Klárou. Vzájemná inspirace přispěla k tomu, že Schumannovi byli pro Brahmse druhou rodinou a oporou v mnoha životních oblastech. Přátelství skladatelů ukončila až Schumannova těžká duševní choroba, která vedla až k pokusu o sebevraždu a pobytu v domově pro duševně choré. Klára setrvala v blízkém kontaktu s Brahmsem i po manželově smrti. Panovaly dokonce jisté spekulace a pomluvy o jejich vzájemné náklonnosti. Na základě doložených pramenů však nelze potvrdit, že by vztah někdy přestoupil hranici přátelství.

---

¹ Henrike Christiane Nissenová byla o sedmáct let starší než Johann. Velký věkový rozdíl v pozdějších letech zapříčinil odloučení manželů. Brahmsovy sourozenci: starší sestra Elisabeth (*1831), mladší bratr Friedrich (*1835).

Brahms se během svých cest setkal i s dalšími významnými hudebními osobnostmi té doby jakými byli: H. Berlioz, F. Liszt, E. Hanslick, H. von Bülow a A. Dvořák.

Brahms cestoval Německem, kde koncertoval a tvořil. Nejvýznamnějším působištěm byl Detmold, kde působil mezi lety 1857 a 1859 jako dvorní klavírista, dirigent, učitel a také zde komponoval. Často se vracel do rodného Hamburku, kde založil a vedl ženský pěvecký sbor. Při návštěvě Göttingenu se zamiloval do Agathy von Sielbold. Vztah se vyvíjel slibně, avšak těsně před zasnubami Brahms nečekaně známost ukončil a nikdy se neoženil.

Brahmsova díla se dostala do povědomí hudebního světa hlavně díky Kláře Schumannové, která je hrdě prosazovala i v zahraničí. Dalším vřelým propagátorem byl dirigent a klavírista Hans von Bülow. Díky lukrativním nabídkám z celé Evropy se stal Brahms konečně finančně nezávislým. Roku 1868 se proslavuje svým *Německým requiem*, ve kterém zhmotňuje svůj smutek ze smrti matky a přítele Roberta Schumanna.

Po dvou neúspěšných pokusech o získání pozice ředitele filharmonie v Hamburku se Brahms roku 1862 stěhuje do Vídně, kde nastupuje na místo ředitele Společnosti Přátel Hudby.² Ve Vídni také začala jeho nejproduktivnější životní etapa. Díky spolupráci s nakladatelem Fritzem Simrockem měl dostatek financí na živobytí i na své cesty. Rád pobýval v Itálii, Rakousku a Švýcarsku, kde se v obklopení lidí podobného smýšlení cítil velmi dobře.

Již za svého života slavný Brahms mohl ve své pozici nezištně pomáhat začínajícím skladatelům, jako byl například Antonín Dvořák, v němž objevil neobyčejný potenciál. Doporučil ho svému nakladateli Simrockovi a napomohl k získání státního stipendia.

Během krátké doby přišel Brahms o několik blízkých přátel včetně sestry Elisabeth a celoživotní přítelkyně Kláry Schumannové. Smutnými událostmi otřesený Brahms onemocněl žloutenkou a jeho zdravotní stav se rapidně

---

² Gesellschaft der Musikfreunde

zhoršoval. Na základě doporučení odjel na léčebný pobyt do Karlových Varů, kde pokračoval ve svých kompozicích.

Johannes Brahms zemřel na rakovinu jater 2. dubna 1897 ve svém bytě. Dle svého přání byl pohřben na centrálním hřbitově ve Vídni vedle svých hudebních idolů Beethovena a Schuberta.³

---

³ Zprac. podle: ŠAFAŘÍK, Jiří. *Dějiny hudby*. Praha: Votobia, 2006. ISBN 80-86768-16-3, str. 118-128

SCHONBERG, Harold C. *Životy velkých skladatelů: [od Monteverdiho ke klasikům 20. století]*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-905-x, str. 313-333

„Johannes Brahms, BIO“ [online]. *Mistri.muzikus.cz*. 2021 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://mistri.muzikus.cz/romantismus/vrcholny-romantismus/johannes-brahms/bio>

„Johannes Brahms“ [online]. *Wikipedia.org*. 20. 3. 2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johannes_Brahms

2. Okolnosti vzniku kvintetu

Klavírní kvintet f moll při svém vzniku prošel mnoha proměnami. Sám skladatel na základě vlastního úsudku či doporučení svých důvěrníků během pěti let dílo mnohokrát zásadně přepracoval. Poněkud spletitý vývoj kvintetu velmi trefně vystihl Steve Lacoste.⁴

*„Embrionální cesta Brahmsova klavírního kvintetu je obdobou metamorfni proměny motýla z larvy v kokon až po konečné vylíhnutí zázračného okřídleného stvoření.“*⁵

Steve Lacoste

Brahms začal na kvintetu pravděpodobně pracovat během svého pobytu v belgickém Hamme, kde v obklopení zeleně, květů a muzikantské mládeže měl spoustu času a inspirace pro své komponování.⁶

První dokončená verze díla pocházela z roku 1862 a měla podobu smyčcového kvinteta s dvěma violoncelly. Inspirací pro volbu právě tohoto obsazení byl pro Brahmse Schubertův *Kvintet C dur op. 163*, který ho uchvátil natolik, že se méně obvyklou kombinací nástrojů rozhodl užít také ve svém díle. Koncem srpna 1862 poslal Brahms Joachimovi a Kláře Schumannové balík se svými novými rukopisy (včetně kvintetu). Reakce přátel na nové dílo byly značně odlišné. Klára Schumannová byla nadšená, zatímco Joachim měl výtky k užité instrumentaci.

*„Ani nevím, jak vyjádřit velkou radost, kterou mi způsobil Tvůj smyčcový kvintet. Hrála jsem ho několikrát a srdce mi přímo plesá.“*⁷

Klára Schumannová

---

⁴ Steve Lacoste, archivář Los Angeles Philharmonic Association

⁵ „Piano Quintet in F minor, Op. 34“ [online]. *Laphil.com*. 2021 [cit. 23. 2. 2021].

Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/pieces/2821/piano-quintet-in-f-minor-op-34>

⁶ ERHARDT, Ludwig. Brahms. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6.

Mimo skici kvintetu zde dokončil *Klavírní kvartet g moll op. 25* a tři části *Klavírního kvartetu A dur op. 26*.

⁷ ERHARDT, Ludwig. Brahms. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6, str. 101

*„Je to určitě velmi významné dílo... jednotlivé části se znamenitě spojují v celek... ale je to těžké a obávám se, že bez výrazné interpretace nevyzní dobře.“*⁸

Joseph Joachim

Po obdržení kritiky Brahms přepracovává některé části na základě Joachimových doporučení, ale sám není s úpravou spokojen. Uvědomuje si, že problém instrumentace je obecně ve smyčcích, které nejsou schopné plně dostát náročným požadavkům zápisu. Na základě tohoto zjištění kvintet v zimě 1863-1864 přepisuje do podoby sonáty pro dva klavíry. Brahms je z výsledku však opět zklamaný na základě nevydařeného provedení jeho rukopisu klavíristou Carlem Tausigem. Klára Schumannová ve svém dopise z 22. července 1864 přichází s pobídkou k orchestraci díla.

*„Práce je nádherná, ale nelze ji nazvat sonátou. Jde o dílo překypující nápady, že pro svou interpretaci vyžaduje orchestr. Tyto myšlenky se v klavíru z velké části vytrácí... Při prvním poslechu díla jsem měla pocit, že jde o aranžmá... Takže prosím, předělej to ještě jednou!“*⁹

Klára Schumannová

Brahmse však oslovila myšlenka Hermanna Leviho, se kterým se setkal před rokem v Baden-Badenu, přepracovat sonátu pro dva klavíry na klavírní kvintet. Dílo tedy ještě naposled upravil na podzim roku 1864.¹⁰ Bohatý klavírní rejstřík se tak stal pevnou stabilní půdou pro barevné smyčce. Leviho reakce na nejnovější verzi z 5. listopadu 1865 byla více než kladná.

„Kvintet je krásnější, než mohu slovy popsat. Každý, kdo dílo neznal v jeho dřívějších podobách smyčcového kvintetu a sonáty pro dva klavíry, by nikdy nevěřil, že nebylo původně zamýšleno a navrženo pro současnou kombinaci

---

⁸ ERHARDT, Ludwig. Brahms. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6, str. 101

⁹ „Piano Quintet in F minor, Op. 34“ [online]. *Laphil.com*. 2021 [cit. 23. 2. 2021].

Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/pieces/2821/piano-quintet-in-f-minor-op-34>

¹⁰ GEIRINGER, Karl: Brahms: His Life and Work, 3. vyd. New York: Da Capo Press, 1982. 397 s. ISBN 0-306-80223-6, str. 229

nástrojů. Z monotónního díla pro dva klavíry jsi vytvořil mistrovské dílo komorní hudby."¹¹

Hermann Levi

Na jaře 1868 vychází v nakladatelství Rieter-Biedermann kvintet ve své konečné verzi pro klavír, dvoje housle, violu a violoncello. Nese vydavatelské číslo 435 a na titulní straně výtisku Brahms uvádí věnování Jejímu Královskému veličenstvu princezně Anně von Hessen.¹² Po obdržení hotového výtisku napsal vydavateli dopis se svým dalším záměrem.

„Nadále si myslím, že musíme zachovat skladbu také v podobě sonáty pro dva klavíry. Tato její podoba se mi líbí.“

Johannes Brahms

Rieter-Biedermann vydává *Sonátu pro dva klavíry op. 34b* o sedm let později.¹³ Navzdory velkému úsilí Kláry Schumannové se nedařilo Brahmsovu tvorbu prezentovat na pařížských pódii. Výjimku tvoří právě kvintet f moll, který byl proveden 24. března 1868 v Erard Salle s klavíristkou Luisou Langhansovou – Japhaovou. Toto provedení slavilo obrovský úspěch.¹⁴

---

¹¹ „Piano Quintet in F minor, Op. 34“ [online]. *Laphil.com*. 2021 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/pieces/2821/piano-quintet-in-f-minor-op-34>

¹² Princezna Maria Anna Friederike von Hessen (17. května 1836 – 12. června 1918), princezna pruská

¹³ ERHARDT, Ludwig. Brahms. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6, str. 125

¹⁴ ERHARDT, Ludwig. Brahms. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6, str. 162

3. Rozbor

Hlavní náplní bakalářské práce je harmonický, tektonický a melodický rozbor Klavírního kvintetu f moll Johannese Brahmsa. Rozbor je vytvořen z pohledu hráče, jehož hlavním úkolem není odborně popsat každý souzvuk, ale spíše upozornit na charakteristiku a užití tematického materiálu v rámci komorního souboru. Jsem si vědoma toho, že některé poznatky jsou z velké části mojí subjektivní záležitostí, se kterou se nemusí každý čtenář za každou cenu stoprocentně ztotožnit. Ostatně žádný rozbor není zcela objektivní a jen těžko dokáže odhalit veškeré skladební a hudební záměry autora.

Ráda bych se v této práci podělila o analytické postřehy, na které jsem při interpretaci a pozorném zkoumání partitury narazila. V textu jsou vloženy notové ukázky pro exemplární přehlednost.¹⁵

3.1 I. Allegro non troppo

První věta je psána v sonátové formě s přidanou tematickou kodou. Obsahuje celkem pět hudebních myšlenek, přičemž dvě z nich jsou tematickou odnoží hlavního tématu. Nezpochybnitelná dramatická síla této věty je přímo spjata s Brahmsovým využitím harmonických tonálních center. Plaché hlavní téma je zahaleno do temné atmosféry pochmurné tóniny f moll. Vedlejší téma nastupuje překvapivě v cis moll a závěrečné téma v Des dur. Provedení tradičně pracuje s tematickým materiálem expozice, nejvíce však s vedlejším tématem. Brahms překvapuje posluchače v repríze, kde pro vedlejší téma volí vzdálenou tóninu fis moll místo domovské tóniny. Koda je vypracována z prvků hlavního tématu.

---

¹⁵ V ukázkách je vyobrazen vždy jen nový hudební materiál či jeho zajímavé zpracování. Při opakovaném užití tematického materiálu uvádím v poznámce pod čarou odkaz na příhodnou notovou ukádku.

Vložené notové ukázky: BRAHMS, Johannes. Klavierquintett f-moll op. 34. [velká partitura] Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1926-27

3.1.1 Expozice

Díl A

Celý kvintet začíná velmi tajemně melancholickým hlavním tématem v tónině f moll. Tato výrazná hlavní myšlenka je uvedena prvními houslemi, violoncellem a klavírem unisono. V obloucích frázích hlavního tématu je patrný klesající melodický obrys. Téma začíná předtaktím a pokračuje středně rychlým rozvážným krokem až ke koruně, kde se zastaví na dominantě C. Toto smírné durové rozložení na koruně je v jistém smyslu jakýmsi napětím, klidem před bouří, kterou ve své nejistotě hlavní téma věští.

The image shows a musical score for the first four measures of the exposition. The score is for a string quintet and piano. It includes staves for 1. Violine, 2. Violine, Bratsche, Violoncell, and Pianoforte. The tempo is marked 'Allegro non troppo' and the dynamics are 'mf'. The key signature is two flats (F major/C minor). The score includes a pre-measure followed by four measures of the main theme. The first measure is a pre-measure. The main theme begins in the second measure with a descending melodic line. The piano part provides harmonic support with chords and a bass line. The tempo changes to 'riten.' and then 'a tempo' at the end of the fourth measure.

Ukázka č. 1: takt 1-4

Dle předtuchy klavír náhle v taktu 5 hudební proud láme erupcemi rozložených akordů unisono.¹⁶ Tyto akordy nastupují v sekvenci a mají stejný obrys jako hlavní téma. Ostrá staccata akordů ve zvolání smyčců znovu vyzdvihují půltónové postupy. Po dvou takových krátkých zvoláních ve smyčcích následuje jedno delší, které až skoro násilným způsobem podtrhuje divoký klavírní proud (takt 8). To pokračuje tři takty, po nichž se smyčce spojí v objemný akord C dur, který odstartuje zběsilý klavírní oktávový výstup.

¹⁶ Oktávy jsou mezi ruce klavíru rozloženy.

Ukázka č. 2: takt 5-11

Takt 12 hlásá hlavní téma všemi smyčci unisono fortissimo v f moll. Téma je zde rozvinuto novým vášnivým způsobem. Klavír mezitím hraje sestupné akordy stále v oktávách a po čtyřech taktech (takt 16) pravá ruka vkládá rychlý rozložený akord v sextole (zmenšeně malý septakord VI. stupně). Smyčce zde dopoví poslední chromatický tematický sestup.

Naléhavé rozklady klavíru následované prudkými běhy přicházejí v taktu 17. Pravá ruka¹⁷ zopakuje výrazný stoupající rozklad (nyní dominantní septakord C) a poté hraje klesající půltóny a celé tóny v oktávách, zatímco levá ruka vede klenuté rozklady, které také kaskádově klesají.¹⁸ Ve chvíli, kdy klavír vypukne na první době taktu 18, housle zde vkládají vlastní zvolání dramatických rozkladů, čímž klavír imitují. K imitaci se přidává později i viola, která však po imitaci krátkého drobného motivu opět odezní. Po dvou taktech (takt 20) začíná imitační evoluční plocha, ve které housle ve svých rozkladech vedou vzájemný dialog. Pravá ruka pod nimi přichází s objemnými akordy na každé době. Levá ruka

¹⁷ Označení „pravá ruka“, resp. „levá ruka“ se vztahuje vždy ke klavíru.

¹⁸ Odvozeno od taktu 5, ukázka č. 2

k dramaticčnosti přispívá melodickými triolovými klesajícími oktávami na lehkých dobách. Také se zde poprvé objevuje enharmonická záměna *des=cis* a objevuje se zde akord *fis moll*, který je v následujícím taktu přenesen zpět záměnou *cis=des*, čímž se hudební proud kadencí ocitne v původní *f moll*. Došlo zde k enharmonické modulaci.

The image shows a musical score excerpt for measures 17-22. The score is in F major (one flat) and 3/4 time. It features a piano part with a triplet of eighth notes in measure 17, marked 'cresc.' and 'f'. The piano part continues with a triplet of eighth notes in measure 20, marked 'marcato'. The score includes staves for strings and piano.

Ukázka č. 3: takt 17-22

V taktu 23 nastupuje nová melodie, která je utvořena z prvků hlavního tématu. První housle hrají jako první tuto dychtivou melodii s nápadným tečkovaným rytmem a půltónovými postupy. Druhé housle se přidávají s protivětou, zatímco klavír a viola střídavě vstupují s triolovými doprovodnými motivy s výraznými skoky. Levá ruka klavíru kráčí přehledně na těžkých dobách. Harmonicky je tato plocha bohatá díky použití akordů rozšířené tonality.

Ukázka č. 4: takt 23-26

Melodii v závěsu přebírá v taktu 27 viola a housle se ujímají doprovodných triolových motivů. Po dvou taktech se melodie navrácí zpět do prvních houslí a viola se vrací do pozice doprovodného nástroje. V tomto momentě klavír mění charakter doprovodu a zahájí řadu výrazných akordů v triolovém rytmu. Violoncello stoupá doprovodnou melodií společně s levou rukou klavíru. Intenzita zvuku roste hlavně díky napínavému chromatickému (enharmonickému) postupu těchto nástrojů, který směřuje do tóniny cis moll.

Ukázka č. 5: takt 29-32

Díl B

Oblast vedlejšího tématu je otevřena taktem 33. Zde se proud hudby opět uklidní a klavír nastoluje triolovou ostinátní figuru, která slouží nejen jako dílčí introdukce (spojka) vedlejšího tématu, ale bude též jeho trvalým podpůrným doprovodným elementem. Každá triola obsahuje půltónový vrchní střídavý tón a každá první nota trioly je podpořena spodním tónem cis.

Vedlejší téma v tónině cis moll přichází s tichými úsečnými motivy v pravé ruce klavíru i vrchních smyčcích a pokračuje provázanou melodií.

The image shows a musical score for measures 33-38. It consists of five staves: two for the upper strings (Violin I and Violin II), two for the lower strings (Viola and Violoncello), and one for the piano. The piano part features a prominent arpeggiated accompaniment in the right hand and a more active line in the left hand. Dynamics include *pp*, *sempre pp*, *p*, and *pp*. The strings play sustained notes, with the upper strings playing a melodic line.

Ukázka č. 6: takt 33-38

V taktu 39 se viola a violoncello ujímají nové expresivní fráze,¹⁹ která nese označení *sotto voce*.²⁰ Tato fráze je jakýmsi záchvěvem hlavní myšlenky v oblasti vedlejšího tématu. Jsou zde využity triolové motivy a půltónové postupy. Po dvou taktech přináší klavír stoupající akordická zvonivá arpeggia i nadále v oktávách. Rozklady jsou nyní v Cis dur a smyčce nad nimi jemně drží půlové tóny. Tyto čtyři takty (takty 39 – 42) se znovu opakují o půl tónu výš v D dur.

The image shows a musical score for measures 39-42. It consists of five staves: two for the upper strings, two for the lower strings, and one for the piano. The piano part features a prominent arpeggiated accompaniment in the right hand and a more active line in the left hand. Dynamics include *pp*, *sotto voce*, and *sotto voce espress.*. The strings play sustained notes, with the upper strings playing a melodic line.

Ukázka č. 7: 39-42

Rozšířené vedlejší téma začíná v taktu 47 v druhých houslích a viole unisono. Tonálně se náhle vracíme zpět do cis moll a levá ruka klavíru se vrací ke svým doprovodným ostinátním triolám. Pravá ruka přidává klesající akordickou melodii. Rozšíření tématu přichází ve třetím taktu (takt 49) jeho znění, kdy stoupající melodie dál tlačí proud hudby pomyslně vzhůru. První housle přebírají melodii violy a společně s druhými houslemi pokračují unisono. Klavírní ostinátní trioly klesnou a střídavé tóny začínají tónem h.

¹⁹ „Expresivní fráze“ – toto označení je dále v textu přisuzováno vždy tomuto tématu (takt 39).

²⁰ *Sotto voce* – šeptem, tlumeným hlasem

Pravá ruka klavíru stoupající melodii přebranou od houslí v taktu 51 dále rozvíjí výš, zatímco v levé ruce stále tepou ostinátní trioly nyní v podobě lámaných oktáv. Violoncello se připojuje s pizzicatem k podpoření basu. Housle se v tuto chvíli staví do pozadí. Zpěvnou klavírní melodii po chvíli v pianu opakuje viola.

V taktu 57 viola přichází s expresivní frází, která už v této větě dvakrát zazněla (v taktu 39 a 43). Tentokrát však violoncello nehraje paralelně s violou, ale do tématu vstupuje s vlastními průtahy. Klavír k doprovodu využívá rozkladů známých z úvodu. Levá a pravá ruka se zde střídají a doplňují. Jsou tichým doprovodem, který naznačuje Cis dur, navzdory frygickým sekundám ve viole. Po dvou taktech přechází klavír ke stoupající klenuté melodii v Cis dur, kdy pravá ruka přednáší již zmíněné zpěvné téma. Housle přispívají pulzujícími triolami, které nastupují po osminové pauze.

Dvoutaktové expresivní téma obsahující triolu zní znovu v taktu 61 ve violoncellu. Rozklady klavíru nastupují obvyklým způsobem, ale nyní jsou transponovány níž. První housle poté přebírají stoupající melodickou linku a druhé housle je imitují stejným způsobem, jako tomu bylo v klavíru v taktu 59. Pravá ruka klavíru do těchto líbezných frází pulzuje trioly, zatímco levá přidává pevný bas.

Housle (druhé, posléze první) přichází s další novou melodií, která je polyfonním zpracováním expresivní fráze v tónině Cis dur (od taktu 65). Jedná se o umělý kánon.²¹ Rychlé rozklady s doprovodnou stoupající linkou zaznívají v klavíru. Zatímco tato část začíná dle označení *dolce e leggiero* – sladce a lehce, brzy se začne měnit v rozrušenou a nabývající na hlasitosti.

The image shows a musical score snippet. It consists of two systems of staves. The top system has three staves: two for the piano (treble and bass clefs) and one for the cello (bass clef). The bottom system has two staves: one for the piano (treble clef) and one for the cello (bass clef). The piano part in the top system has a melodic line with a triplet. The cello part in the top system has a triplet. The piano part in the bottom system has a melodic line with a triplet. The cello part in the bottom system has a triplet. The tempo/mood is marked 'p dolce e leggiero' and 'espress.'.

²¹ Ještě v průběhu jedné linie se připojuje linie další.

Ukázka č. 8: 64-69

První housle v taktu 69 přejdou do volného pokračování umělého kánonu v podobě srdceryvné pomalé melodie, do které violoncello vměstňuje melodii s triolovým prvkem převzatou od houslí, ty nyní violoncello komplementárně doplňují. Tato melodie je ve violoncellu prodloužena. Doprovodné akordické rozklady v pravé ruce klavíru jsou více intenzivní, zatímco levá ruka klade akordy a místy melodicky podporuje violoncello. Enharmonická modulace zajistí plynulý přechod z Cis dur do Des dur, pomocí Gis dur, který se přehodnotí na As dur, tedy dominantu od Des dur (takt 73-74).

Díl C

V taktu 74 začíná oblast závěrečného tématu v Des dur. Závěrečné téma je antitetické.²² Na začátku sklouzne klavír dvaatřicetinovou triolou dolů k tónu as a housle s violoncellem pokračují legátovou melodickou frází, která v taktu 77 přechází do hravého tečkovaného rytmu v pianu. Klavír poté imituje tečkovaný rytmus smyčců tečkovanou klesající melodií v legatu.

Ukázka č. 9: takt 73-77

²² Skládá se ze dvou kontrastních částí.

Toto čtyřtaktí je od taktu 78 opakováno znovu, nyní však klavírní dvaatřicetinový triolový sjezd směřuje k tónu c a harmonii opět podpoří dlouhými drženými tóny. Smyčce s melodií zachází stejným způsobem jako v prvním případě a navíc melodické rozpětí rozšiřují - housle nahoru a violoncello dolů. Klavírní rytmická tečkovaná odpověď nastupuje po pomlce a je méně přesvědčivá než poprvé. Smyčce ji imitují a frázi tohoto typu uzavřou.

V taktu 83 se sestupné tečkované ozvěny rytmicky narovnávají do rovných sestupných skupinek po třech. Tyto skupinky stále začínají na lehké době a jsou přetahovány přes taktové čáry do následujících taktů. První taková skupinka je v klavíru, přičemž pravá ruka hraje tercie a levá vzestupné rozklady akordů. V následujícím taktu je imitována smyčci. Tato imitace plynule přejde v dalším taktu do splynutí klavíru se smyčci (bez violy). Violoncello se připojuje k levé ruce klavíru a uvádí široké vzestupné doprovodné rozklady. Celý proud směřuje k taktu 86, kde se notová délka v augmentaci zdvojnásobí a tím se srovná rytmický chod. Po delší odmlce se do hry vrací viola. Nastupující forte netrvá dlouho. Je téměř hned decrescendy stahováno zpět do piana. První housle v decrescendu dořikávají třítónovou klesající myšlenku, zatímco ostatní nástroje dynamicky klesají doprovodnými dlouhými tóny. Expozice dodechne několika tichými pulzy ve smyčcích, do kterých klavír vede stoupající legatovou melodií. Tuto část (takt 86-94) lze označit jako dílčí kodu. Repetice přenesse konec prima volty zpět na začátek a expoziční je opakována.

The image shows a musical score for measures 77-80. It consists of four staves: two for Violin (top two) and two for Viola/Cello (bottom two). The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 4/4. Measure 77 shows the beginning of a phrase with a piano (p) dynamic. Measures 78-80 continue the phrase with various dynamics including piano (p), forte (f), and decrescendo (decresc.). The score includes slurs, accents, and dynamic markings.

Ukázka č. 10: takt 77-95

3.1.2 Provedení

Po sekunda voltě zní stísněný jemný hlas prvních houslí, které v pianu uvádějí obměněnou verzi hlavního tématu v f moll na ostinátním basu *g* (harmonie se pohybuje v dominantním septakordu *G*, což je mimotonální dominanta k *C*). Po chvíli jsou nízké basové tóny v klavíru podpořeny pizzicatem violoncella. Houslová melodie se vyšplhá až k tónu g^3 , kde ji v oktávě podbarví druhé housle. Klavír pokračuje v akordech na lehkých dobách, což začalo už v závěru expozice. Violoncello se v tuto chvíli staví do popředí a jako kontrast k vysokému drženému houslovému tónu se noří do dvou hlubokých tří tónových sestupů na lehké době (takt 101), z nichž každý posune tóninu o tercii níž (*G* do *E*, *E* do *Cis*). Harmonicky se zde nachází sled tří akordů terciové příbuznosti. V taktu 104 housle pokračují v nařikající verzi hlavního tématu v oktávě, zatímco zmenšený kvintakord *cis* se alteruje na *Cis dur* a rozvede do *Fis dur*, který se v tuto chvíli stává výchozí tóninou (takt 106). Dokud je viola součástí harmonie, klavír hraje doprovod v oktávách. Po jejím částečném odeznění přechází do tercií v obou rukách. Melodie houslí jasně směřuje nahoru, ale tentokrát nevyšplhá na fis^3 , jak

by se očekávalo, ale skočí dolů na *fis*². Pod dlouhými *fis* houslí se violoncello už podruhé noří třemi klesajícími tóny dolů, tentokrát i s violou v oktávě (takt 109). Tento motiv je pak v sekvencích transponován.

The image shows a musical score for measures 93-108. It consists of four systems of staves. The top two systems (measures 93-100) feature violin and viola parts with a piano (*p*) dynamic. The bottom two systems (measures 101-108) feature cello and double bass parts, with the cello part marked *p* and *molto p*. There are also some *pizz.* (pizzicato) markings. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Ukázka č. 11: takt 93-108

V taktu 111 nastupuje druhý očekávaný třítónový sestup violy a violoncella, ale až po stoupající trojici tercií v oktávách v klavíru (takt 110). V tomto místě dochází též k enharmonické záměně *fis-ges*. Po dvou sestupech violy a violoncella přicházejí další třítónové motivy, které se na rozdíl od předchozích klesajících skupin ve svých začátcích posouvají nahoru. Jsou opět prokládány vstupy klavíru, které už využívají mimo tercií i další intervaly – kvarty, sexty. Housle celou tuto dobu pouze doprovází akordy na lehkých dobách. Po čtyřech vystřídání sestupů nižších smyčců a klavíru se klavírní harmonie rozrůstá oběma směry a stoupá. Smyčce přidávají legato.

The image shows a musical score for measures 109-122. It consists of four systems of staves. The top two systems (measures 109-116) feature violin and viola parts with a piano (*p*) dynamic. The bottom two systems (measures 117-122) feature cello and double bass parts, with the cello part marked *p*. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Ukázka č. 12: takt 109-122

Taktem 122 (s předtaktím) začíná plocha, kde dochází k uvedení nové melodie, která však nese prvky hlavního tématu. Nástroje se ve svých vstupech střídají uváděním dvou tónových vzorů a většinou postupují v intervalu kvinty, sexty anebo sekundy. Dochází k vzájemnému dialogu všech nástrojů, přičemž melodicky nejdůležitější vzory se nacházejí v houslích. Ty zde hrají tři podobné fráze nové melodie. Pravá ruka klavíru melodicky lemuje housle.

Když melodie houslí vypoví třetí frázi (takt 128), začne tok hudby sílit na intenzitě a hlasitosti. Melancholická nálada už je minulostí. Klavír po uvedení úzkostlivého chromatického postupu (*heses-as*) začíná ještě intensivněji a přesněji napodobovat první housle (včetně napínavých půltónových postupů). Druhé housle pro nabytí dramatickosti začínají hrát tremolo. Nižší smyčce pokračují ve svých stávajících dvoutónových vzorcích. Plocha vyústí v zatěžkané dramatické akordy v plné síle (takt 133). Celá tato plocha (122–135) začíná v b moll a přes paralelní Des dur Brahms přehodnotí Des na Cis a následně v krátké ploše ve Fis dur dochází k modulaci do b moll (mollová subdominanta tóniny f moll). Akordy nakonec dojdou k motivu vedlejšího tématu. Tento motiv pevně uvede levá ruka klavíru s violoncellem a v těsném závěsu pravá ruka s prvními houslemi. Druhé housle a viola nastolují ostinátní triolový pohyb. Viola se po taktu odpojuje a druhé housle zůstávají s ostinátními triolami v propojovacím taktu samy.

The image displays a musical score for measures 122 to 135. It consists of three systems of staves. The first system (measures 122-127) features three staves: Violin I, Violin II, and Cello/Double Bass. The Violin I part has a melodic line with a 'cresc.' marking. The Violin II part has a tremolo pattern. The Cello/Double Bass part has a rhythmic pattern. The second system (measures 128-132) continues the Violin I and II parts, with the Violin I part reaching a peak marked '8' and 'cresc.'. The Cello/Double Bass part continues its rhythmic pattern. The third system (measures 133-135) shows the Violin I and II parts in a more complex, accented texture, with the Violin I part reaching a final peak marked '8' and 'cresc.'. The Cello/Double Bass part continues its rhythmic pattern.

Ukázka č. 13: takt 125-139

V taktu 137 klavír uvádí variaci vedlejšího tématu v b moll. Viola přidává dlouhé tóny *ges*. Stoupající melodická linie, která je pro vedlejší téma typická, je rozložena v obou rukách klavíru v terciích, přičemž ruce postupují stále ve vzájemném protipohybu. Objevují se zde souzvuky zmenšených akordů. Na konci této fráze zazní ve violoncellu sestupné oktávy v pizzicatu, ke kterým se záhy přidají i první housle. Po doznění těchto pizzicat dojde ke zvratu motivického vzoru - celotónový krok je vystřídán krokem půltónovým. Celá variace vedlejšího tématu je klavírem ještě jednou opakována o půl tónu výš (takt 142).

Druhé housle přestanou hrát ostinátní trioly v taktu 145. Smyčce se spojí, předvádí zde začátek vedlejšího tématu a klavír je atakuje. Prvek smyčců je vystavěn melodickým skokem nahoru a potom dolů, přičemž klavírní melodie se pohybuje opačně. Po chvíli se však nástroje ve svém notovém materiálu rozrůzní (takt 147). Housle, viola a pravá ruka klavíru společně hrají tečkovaný rytmus a violoncello společně s levou rukou klavíru uvádí oktávový doprovod v osminových hodnotách v hluboké poloze. Harmonicky zde nalezneme sled mimotonálních dominant (G^7-C^7 , C^7-f , $f-B^7$, B^7-Es). Opakující se vzorce nabývají na intenzitě a crescendem směřují k taktu 150, kde v plné síle zaznívá vedlejší téma v tónině c moll, což je o půl tónu níž, než v taktu 35 při svém prvotním uvedení. Nyní se housle spojují s pravou rukou klavíru a skoro až agresivně hrají trhanou melodii ve fortissimu. Viola a violoncello se připojují ke klavírnímu basu a dramaticky pohání proud ostinátními triolami se střídavým vrchním chromatickým tónem. Tato část je vrcholem celého provedení. Po třech taktech se hudební proud odebírá do velmi nízké dynamiky a přejde v tematicky méně výraznou část - mezivětu, která má sloužit jako příprava nástupu reprízy

(takt 154). Hudební materiál vedlejšího tématu (legatové linie) je rozdělen mezi housle a klavír. Tak zde vznikají tři imitované fráze - sekvence. První fráze v c moll je následována druhou, která začíná o tón výš (od tónu *d* - sextakord v B dur). Třetí fráze opět začíná o tón výš než fráze předchozí v C dur (sextakord). Viola a druhé housle přidávají triolové figury. Violoncello hraje pulzující prodlevu na tónu C, čili na dominantě hlavní tóniny.

Předzvěstí nástupu reprízy je křehká úvodní část hlavního tématu, kterou nesou druhé housle a viola (takt 160). Violoncello stále pokračuje v sextolové prodlevě na tónu C, poté naváže na hlavní téma a v hluboké poloze ho s chromatickými obměnami napodobuje,²³ pak se vrátí zpět k pulzovanému c společně s violou. Klavír postupuje synkopickým sledem chromaticky jdoucích akordů, které osminovým pohybem vyústí do reprízy v taktu 166.

3.1.3 Repríza

Díl A´

Repríza nastupuje v okamžiku návratu hlavní tóniny f moll v taktu 166. Klavír se stejně jako v expozici vrhne do dramatických šestnáctinových rozkladů, nad nimiž smyčce udeří expresivním způsobem ostrými akordy. Tento výkřik zaznívá ještě jednou a poté je rozšířen a zdůrazněn sforzaty, stejně jako tomu bylo v 5. taktu expozice.²⁴ Není zde překvapením, že tato graduující kaskáda akordů směřuje k hlavnímu tématu, které je hlasitě voláno smyčci a doprovázeno klavírními akordickými rozklady (takt 173). Tato část je doslovným opakováním expozice od 12. taktu. Drobnou změnou je doplnění violoncellového doprovodu od taktu 178 pro obohacení oproti původní verzi (přidání kvinty). Nejvíce markantní jsou triolové sestupy v taktu 181, kde violoncello zdvojuje levou ruku klavíru, což sestupu přidává větší sílu a razanci.

Toužebná melodie odvozená od hlavního tématu nastupuje v taktu 184.²⁵ V expozici byla tato melodie uvedena houslemi, nyní ji zpívá violoncello. Druhá část melodie je zde pozměněna. Klavír je ve svém doprovodu o poznání

---

²³ Při prvním klenutí zaznívá „a“, při následujícím „as“.

²⁴ Viz ukázka č. 2.

²⁵ Viz takt 23, ukázka č. 4

aktivnější než v expozici, protože k doprovodu violoncella přidává triolové rozklady. První housle vstupují na lehké době s dvěma dlouhými tichými výdechy (průtahy). Melodie je oproti expozici uvedena v subdominantní tónině b moll. V taktu 188 převezmou od violoncella pokračování melodie první housle (v expozici převzala viola). Klavír společně s violoncellem hraje triolový doprovod. Po dvou taktech (takt 190) se melodie ujímá pravá ruka klavíru. Roli doprovodu, který dříve náležel klavíru, nyní přejímají druhé housle a violoncello. Zaměněním *ges* za *fis* (klavír), *es* za *dis* (druhé housle) a *as* za *gis* (violoncello) dojde k chromaticko-enharmonické modulaci, za kterou následuje plocha chromaticky stoupajícího klavírního basu krácejícího do Cis dur (dominanta fis moll). Viola je v podstatě jediným nástrojem, který zastává svou původní roli. Violoncello se přidá ke klavírnímu basu a spolu s ostatními crescendem směřuje do forte v taktu 194, kde krátkou introdukcí začíná oblast vedlejšího tématu.²⁶ Obvykle jsou témata v repríze uvedena v hlavní tónině, zde však dochází k modifikaci v podobě vedlejšího tématu v tónině fis moll.

Díl B´

Vedlejší téma nastupuje v taktu 196 ve fis moll. Volba tóniny fis moll pro vedlejší téma v repríze místo hlavní tóniny f moll odpovídá faktu, že ani v expozici toto téma nebylo uvedeno v očekávané dominantní tónině, ale o půltón výš v cis moll. Viola dále pokračuje v doprovodných triolách a violoncello v pizzicatu. Levá ruka klavíru přebírá původní úlohu violy.²⁷

Takt 200 přesouvá triolový ostinátní doprovod do obou rukou klavíru a střídá ho s rozloženými akordy. Expresivní fráze je uvedena ve viole a violoncellu.²⁸ Další vstup však prošel změnou v obsazení. Druhé housle se ujímají partu violy a společně s violoncellem pronesou podruhé expresivní frázi. Dle očekávání je tato fráze uvedena o tón výš. Viola anticipuje *fis* v oktávě, čímž přiměje klavír klesnout dolů (takt 206). Viola v následujícím taktu pokračuje ve své klesající sekvenci a vložením tónu *f* v oktávě posune harmonii dolů o další půltón. Tónina

---

²⁶ Viz takt 33, ukázka č. 6

²⁷ Viz takt 35, ukázka č. 6

²⁸ Viz takt 39, ukázka č. 7

Cis dur je enharmonicky zaměněna za Des dur²⁹ a ta se pomocí terciové příbuznosti rozvede do hlavní tóniny f moll.

Ukázka č. 14: takt 204-207

Příchozí modifikace vedlejšího tématu nastupuje v taktu 208. Úvodní část tématu je nahrazena částí novou, která však vychází z legatového tematického materiálu. Na rozdíl od trhaných tečkovaných motivů, které byly uvedeny v expozici v taktu 47, se zde objevuje plynulá vázaná melodie (druhá polovina vedlejšího tématu). Vrchní tři smyčce hrají v pianissimu podobnou melodickou linií a violoncello přidává sextolovou prodlevu na tónu C (na tónickém kvartsextakordu). Pokračování této linie se vrací ke svému původnímu znění. Místo smyčců však stoupající linii vede klavír v oktávách (takt 210-211). Violoncello pokračuje ve svém ostinatu, krátce se dotkne tónu F a pak klesne dolů na Es (přechod do terciově příbuzné tóniny Des dur).

Ukázka č. 15: takt 208-212

Pokračování v taktu 212 se do značné míry vrací k původnímu uvedení v taktu 51, pouze klavír je zde o něco naléhavější. V taktu 218 přichází opět expresivní fráze ve viole za doprovodu šestnáctinových rozkladů klavíru. Viola poté hraje pulzující triolový rytmus místo druhých houslí. Frázi převezme v taktu 222

²⁹ Nejedná se o ryzí enharmonickou modulaci z důvodu, že zaměněné *des* je obsaženo pouze v náznaku v prvních houslích.

violoncello. Po dvou taktech Brahms začíná diatonickou modulaci, která nakonec vyústí do stejnojmenné F dur. Zde se také rozbíhá houslová nadějeplná melodie znějící v oktávách (takt 224).

Poté přichází polyfonní zpracování expresivní fráze (takt 226).³⁰ Nejvíce změn bylo provedeno v prvních dvou taktech, kdy první znění tohoto motivu je místo v druhých houslích v pravé ruce klavíru. Druhé housle společně s violou uvádí původní klavírní šestnáctinové akordické doprovody. První housle drží vysoký tón c³ z předchozí fráze, což v identickém místě expozice nebylo. V okamžiku, kdy první housle převezmou expresivní frázi (takt 227), je obsah dost podobný své původní podobě. Při vyvrcholení v taktu 230 jsou housle zdvojeny violou, která hraje o oktávu níž. Violoncello přebírá variaci expresivního tématu. Klavír se v závislosti na předepsané dynamice (forte) více opírá o rozložené akordy a hluboké oktávy levé ruky, které jsou v původním rytmu. K dramatičnosti přispívá vybočení do es moll (takt 230) pomocí sledu mimotonálních dominant (F⁷-B⁷).

The image shows a musical score excerpt for measures 224-231. It consists of four systems of staves. The first system (measures 224-225) features a piano part with dynamic markings 'p espres.' and 'p', and a violin part with 'p espres.' and 'cresc.'. The second system (measures 226-227) shows the piano part with 'p' and 'p espres. dolce', and the violin part with 'p dolce'. The third system (measures 228-229) continues the piano part with 'p' and 'cresc.', and the violin part with 'p'. The fourth system (measures 230-231) shows the piano part with 'p' and 'cresc.', and the violin part with 'p'. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Ukázka č. 16: takt 224-231

³⁰ Původní, první variace na expresivní frázi: Viz takt 65, ukázka č. 8

Dvaatřicetinovou triolovou klesající skupinkou violy, violoncella a levé ruky klavíru je otevřena oblast závěrečného tématu v taktu 235. Ve srovnání s expozicí si smyčce vymění úlohu s klavírem, který nese klenutou frázi.³¹ Tato fráze dle očekávání vyústí v hravé motivy tečkovaného rytmu. V expozici imitovaly legatový tečkovaný rytmus (nastupujícím po osminové pomlce s tečkou) smyčce po klavíru. Nyní je tomu opačně. Klavír echem navazuje na smyčcový tečkovaný vzor pod legatem. Stejně jako v expozici všechny odpovědi začínají po osminové pomlce s tečkou a jsou dovedeny přes taktovou čáru do dalšího taktu. V taktu 244 se ve smyčcích třítónové skupinky rytmicky zahlazují přechodem na osminové noty.³² Klavír tento způsob v dalším taktu imituje. V taktu 246 se všechny nástroje v tomto způsobu hry spojují a crescendem vyústí do forte v taktu 247. Na rozdíl od expozice je přítomna i viola. Třítónové motivy jsou nyní augmentovány a postupně zeslabují. Při jejich opakování o oktávu níž zajistila zeslabení dočasná absence druhých houslí a violy.

Klavír jako první uvede třítónový čtvrtový sestup, který před pár takty již zazněl v prvních houslích (takt 251). Zde začíná poměrně rozsáhlá imitační část, kde každý nový vstup začíná o tón výš. Dochází zde též k metrické disonanci.³³ Po třech imitacích klavíru a smyčců přichází vrchol. Vedoucí melodie se při svém stoupaní zastavila na tónu f^2 , od které vede melodický motiv (takt 254). Tento motiv je ve forte uveden dvakrát. Od tohoto okamžiku se hudební proud ubírá ke zklidnění a ztišení. Violoncello se uskromní na pizzicata na každé čtvrté a první době. Další zpracování předchozích třítónových motivů v podobě zkrácení přichází v taktu 257, kde se nástroje spojí do dvoudobých dodýchávajících motivů. Vedoucím hlasem jsou první housle, které těmito tóny klesají. Naopak druhé housle, viola a pravá ruka klavíru jdou krokem nebo skokem do protipohybu nahoru. Bas klavíru uvádí hluboké F , které střídá s jeho nižší oktávou F^1 za podpory již zmíněných pizzicat violoncella. Napětí diminuendem a ritenutem klesá a repríza plynulým způsobem přechází v kodu.

---

³¹ Srov. takt 74, ukázka č. 9

³² Viz klavír, takt 83, ukázka č. 10

³³ Dvě metrické vrstvy jsou ve stejném metru posunuté. Je tedy obtížné rozpoznat skutečnou první dobu.

Ukázka č. 17: takt 251-258

3.1.4 Koda

Tematická koda nastupuje v taktu 261 s označením *poco sostenuto*.³⁴ Housle do této části vykročí tichou melodií meditativního charakteru v F dur, která vychází z hlavního tématu. Téma je, už možná díky durové tónině, o poznání optimističtější než ve svém originálním znění. Druhé housle se připojí s napodobením houslí prvních, ale po taktu se rytmicky odchyľují a uvádí stálou protivětu. Po chvíli se přidávají k melodickým osminovým hodnotám prvních houslí opačným pohybem (takt 263). Klavír pod celou touto meditativní houslovou melodickou kreací drží v oktávě prodlevu F.

Ukázka č. 18: takt 259-264

V taktu 265 přebírá violoncello melodii prvních houslí v tónině B dur (kvartsextakord na prodlevě F). První housle na to reagují synkopovanou melodií, kterou předtím hrály druhé housle a k tematické melodii violoncella se po chvíli přidávají protihlasem shodných rytmických hodnot. Melodie je poté ještě

³⁴ „Poco sostenuto“ – poněkud zdrženlivě

ve své délce rozšířena a obohacena o pohyb druhých houslí a violy. Violoncello svou vedoucí úlohu dokončí vyústěním do nízkého tónu *F*. Klavírní bas se nenápadně vytrácí a smyčce dovedou melodii do následujícího taktu (takt 271). Smyčce (kromě violoncella) dále postupují řadou synkopických akordů, které jsou ligaturou vedeny přes taktové čáry. Violoncello se po chvíli vynoří synkopickým uvedením hlavního tématu (takt 273). Dochází zde k obdobné chromatické hříčce jako v taktech 162 a 163.³⁵ Všechny nástroje také postupně opouští durovou tóninu a navrací se zpět do *f* moll. Poté violoncello přejde do nízké polohy a několikrát odřiká modulující hlavní téma (takt 275), které v průběhu vybočí do *Ges* dur a pak se pomocí frygického akordu vrací zpět do *C* dur. Dynamika se uchýlí k pokornému *pianissimu*. Poslední citace motivu je originálnímu znění hlavního tématu nejpodobnější. Ostatní smyčce po chvíli upustí od synkopického doprovodu.

Ukázka č. 19: takt 271-278

Klavír se v taktu 279 po delší odmlce připojuje k violoncellu k odřikávání tematické spojky. Poté přejde do triolových osminových hodnot, na které ostatní nástroje reagují chromatickými stoupajícími průtahy. Osminový zdvih do těžké akcentované doby je nejdříve ve viole a violoncellu. Podruhé se k nim připojí první a následně i druhé housle. Hudební tok je zde zrychlen označením *accelerando poco a poco*. Zrychlující účinek je patrný hlavně díky klavírním osminám, které přejdou do triol. Hudební plocha v kompletním obsazení graduje.

³⁵ V prvním svém tematickém vstupu zaznívá tón *a* (velká tercie) a při druhém vstupu sníží na *as* (malá tercie).

The image shows a musical score for measures 279-282. It features five staves: four for the string quartet (Violin I, Violin II, Viola, and Violoncello) and one for the piano. The key signature is three flats (F major/C minor). The tempo/mood markings are 'acceler. poco a poco' and 'p cresc.'. The piano part starts at measure 279 with a piano (p) dynamic and a crescendo (cresc.) marking.

Ukázka č. 20: takt 279-282

Trioly směřují do bouřlivých akordů (takt 283), které poprvé zazněly už na začátku věty.³⁶ Brahms se zde přesvědčivě vrací do hlavní tóniny f moll. První dva vpády secco akordů jsou uvedeny ve svém původním znění, ale třetí vpád od taktu 286 je zde o takt rozšířen a obohacen novými harmoniemi (Des dur, Ges dur, b moll, C dur, f moll). Akordy ve smyčcích hojně využívají půltónový krok. V taktu 289 se nachází kadence složená z neapolského akordu,³⁷ dominantního a tónického kvintakordu. Navzdory smutné f moll, působí tato část více vítězným než tragickým dojmem.

The image shows a musical score for measures 286-289. It features five staves: four for the string quartet and one for the piano. The key signature is three flats. The piano part starts at measure 286 with a fortissimo (ff) dynamic and a crescendo (cresc.) marking. The string quartet parts are marked with fortissimo (ff) dynamics.

Ukázka č. 21: takt 286-289

Hutný proud vyústí do taktu 290. Klavír přechází z rychlých šestnáctinových akordových rozkladů na rozklady osminové. Rychlé šestnáctinové pasáže v tomto místě přebírají smyčce, které jsou předávány z prvních houslí a violy na druhé housle a violoncello. Pomalejší osminové rozklady v klavíru se uchylují dolů až k dalšímu vyústění do akordu f moll v taktu 293, kde také dochází k výměně rolí. Klavír od smyčců přebírá rychlé šestnáctinové rozklady v oktávách a pro napodobení smyčcové stylizace skokem střídá vysoký a nízký rejstřík.

³⁶ Viz takt 5, ukázka č. 2

³⁷ Brahms zde užívá neapolský akord v podobě kvintakordu nikoli sextakordu.

Housle a violoncello zde hrají osminové rozklady, zatímco viola přidává šestnáctinové repetované tóny. Oba tyto úseky (od 290 a od 293) mají totožný harmonický plán.³⁸

Ukázka č. 22: takt 189-294

Brahms v taktu 296 nečekaně proud zatěžká označením *sostenuto*. Smyčce se zde spojují unisono v závěrečný vášnivý mollový chvalozpěv ve fortissimu. Klavír hrdě přednáší pevné akcentované akordy ve čtvrtých hodnotách. Bas naléhavě zdůrazňuje hluboké *F*. Smyčce přikládají akcent první a třetí době, klavír druhé a čtvrté. Nachází se zde kadence se subdominantní harmonií (akordy IV. a II. stupně). Po třech taktech klavír udeří tři mohutné akordy *f* moll pod neutuchajícími smyčcovými osminovými rozklady. Smyčce se v posledním taktu zastaví a připojí se k poslednímu závěrečnému akordu *f* moll v široké sazbě, který první větu kvintetu rázně zakončí.

³⁸ V obou případech se jedná o velkou kadenci.

ff sosten.

ff sosten.

ff sosten.

ff sosten.

ff sosten.

295

ff sosten.

Ukázka č. 23: takt 295-299

3.2 II. Andante un poco Adagio

Druhá věta oplývá velmi melancholickou až sentimentální náladou. Kráčí ve 3/4 taktu a jedná se o velkou třídílnou písňovou formu s reprízou - ABA'. Ke konci je připojena krátká tematická koda. Hlavní tóninou druhé věty je As dur, která je ve středním dílu B vystřídána vzdálenou E dur.³⁹ Z pozice posluchače se odvažují tvrdit, že tematický materiál druhé věty je z celého kvintetu nejméně výrazný.

3.2.1 Díl A

Druhou větu otevírá poetické hlavní téma v tónině As dur. Téma se odehrává v terciích pravé ruky klavíru, který hraje tlumeně dle označení *espressivo a sotto voce*⁴⁰ a vyvolává nesmírně klidnou atmosféru. Je založeno na motivu začínající krátkou šestnáctinovou notou, od které se odrazí dlouhý ligaturovaný tón, po němž přijdou další 2 šestnáctinové a 2 čtvrté noty. Tento rytmický model provází celou druhou větu, stejně tak jako uvedení hlavního tématu v terciích nebo sextách. Doprovod tématu zajišťují první housle a viola zastavovanými následnými tóny, které přichází vždy na druhých polovinách dob a na začátku druhých dob. Stejný zastavovaný rytmus je též v levé ruce klavíru, postupuje však opačným směrem.⁴¹ Violoncello pizzicato uvádí na první době svůj střídavý čtvrtkový doprovod. První dva takty jsou úplně stejné. Třetí se v napětí subdominanty pohybuje melodií dolů zpět do tóniky (tónického kvartsextakordu v taku 4) a vytváří nové rytmické uspořádání otočením krátké a dlouhé hodnoty v první půli taktu.

The image shows a musical score for the first four measures of the second movement, 'Andante, un poco Adagio'. The score is for Violin 1, Violin 2, Viola, Violoncello, and Piano. The tempo is marked 'Andante, un poco Adagio'. The piano part is marked 'p espress. sotto voce'. The score shows the beginning of the main theme in A major, 3/4 time.

Ukázka č. 24: takt 1-4

³⁹ Je zde patrná podobnost s první větou, kde vedlejší téma také nenastupuje v tónině dominantní, nýbrž o sekundu výš v cis moll. Je to dáno terciovými příbuznostmi.

⁴⁰ *Sotto voce* – šeptem, tlumeným hlasem

⁴¹ Housle a viola postupuje nahoru, levá ruka klavíru dolů.

Druhá fráze tématu začíná v taktu 5. Hned následující takt obsahuje snížený šestý stupeň, který atmosféru melodie na chvíli zatemní. V taktu 8 se první housle, viola, violoncello a levá ruka klavíru rytmicky spojí na lehkých dobách. Toto místo s novou rytmizací dovede melodii do dílčího závěru na poslední době 8. taktu.

Ukázka č. 25: takt 5-8

Další fráze začíná v taktu 9 sníženou tercií, čímž dodává tématu mollový charakter. Svoji odlišnost zdůrazní vynecháváním originální rytmizace na začátku taktu. První housle vstoupily do této fráze jako první a spojují se s violou a violoncellem stále ve stejném rytmu. Nejedná se nyní už o pouhý akordický doprovod. Stoupající linie houslí je výraznou melodickou složkou gradující společně s tématem v pravé ruce klavíru. Druhé housle se poprvé v této větě objevují v taktu 11, kde pizzicatem podpoří uzavření fráze. Poté se opět na chvíli odmlčí. Postupně sekvencemi dochází k zesilování a harmonie směřuje do místotóniky c moll (takt 12), avšak je překvapivě vystřídána tónikou As dur (takt 13, dochází k terciovému spoji).

Ukázka č. 26: takt 9-12

V taktu 13 fráze ustupuje a vrací se k úvodnímu znění tématu. Téma je stále v pravé ruce klavíru a doprovod je také stejný. Avšak ještě před nástupem

dalšího taktu se téma odchyluje a zesiluje. Stejně jako v předcházející frázi i zde v posledním taktu dochází k vybočení do Des dur, čímž dojde k markantnímu nabytí napětí, které mimotonální dominantou (*D-f-b*) na konci 16. taktu opět upadá a hudební proud klesajícím obloukem sext směřuje do dalšího taktu.

The image shows a musical score for measures 13-16. It consists of four staves: two for the piano (treble and bass clefs), one for the violin (treble clef), and one for the cello (bass clef). The piano part features a melodic line with dynamics *pp*, *p*, and *cresc.*. The violin and cello parts provide accompaniment with dynamics *pp* and *pizz.* (pizzicato). The score is in a minor key and common time.

Ukázka č. 27: takt 13-16

Následující plocha (takty 17-22) jsou rozšířenou první frází hlavního tématu. Stejně jako na začátku i zde je téma vyprávěno v nízké dynamice. První takty se podobají druhé frázi z první části (však beze změny rytmických vzorců). Jsou zde dodrženy původní rytmické vzorce. Na této ploše dochází k růstu napětí použitím mimotonálních harmonií (vybočení do Ces dur v taktu 20), které nakonec vyústí do hlavní tóniny As dur. Závěr melodie klavíru je ozdoben šestnáctinovými hodnotami a nátrylem.

Takt 23 přichází s novou klidnou melodií vznešeného charakteru. První tóny této melodie jsou též uzavřením fráze předchozí. Dochází zde k rozšíření notových délek. Líbezná uklidňující melodie zní převážně v sextách a triolách pravé ruky klavíru. Levá ruka a smyčce naznačují jednoduchý příznávkový doprovod. V místě s označením *poco accelerando* (takt 25) se klavír pouští do aktivního osminového protipohybu rukou, ke kterému se připojí i violoncello. Konec této fráze je opět v klavíru ozdoben. Obalem a triolou vpluje do druhé fráze této melodie, která je později rozšířena.

Druhá fráze od taktu 27 je tvořena stejným hudebním materiálem jako fráze předešlá.⁴² První housle se připojují s protihlasem, zatímco druhé housle jsou kopií klavírní linie o oktávu výš. Violoncello doprovází kvintovým pizzicatovým

⁴² Viz takt 23

dvozvukem stále převážně na lehkých osminách. Po dvou taktech dochází k zesílení a zrychlení, jako tomu bylo dříve. Nyní je však gradace markantnější díky modulacím, které vedou hudební proud k novému předznamenání. Nachází se zde vybočení Fes dur a následný postup zpět do As dur, kde dojde k chromaticko-enharmonické modulaci (půltónový krok z es na e a také záměna *as* za *gis*) a použitím mollové subdominanty z cílové tóniny a mimotonální dominanty dojdeme do tónického kvartsextakordu v E dur, která je cílovou tóninou.

The image displays a musical score for measures 21 through 33. The score is written for a string quartet (Violin I, Violin II, Viola, and Violoncello) and includes a piano accompaniment. The key signature is three flats (B-flat major/C minor). The score is marked with various performance instructions: *poco acceler.*, *a tempo*, *cresc.*, *espress.*, *arco*, *poco string.*, *f sosten.*, and *dimin.*. The score shows a complex modulation sequence, including a chromatico-enharmonic modulation from F major to E major, and the use of a subdominant and a non-tonic dominant from the target key.

Ukázka č. 28: takt 21-33

3.2.2 Díl B

Taktem 35 s předtaktím sebejistě vstupují druhé housle a viola unisono s novým tématem v E dur. Téma je velmi optimistické a hybné. Jeho označením je *molto espressivo* a intenzitou převyšuje téma dílu A. Je to dáno také použitím vyšší (lesklejší) tóniny. Po zaznění jeho zapamatovatelného oktávového předtaktí pokračuje v sestupných triolách. První housle a klavír mezitím hrají proti klesajícím triolám tématu opačná oktávová arpeggia. Violoncello podporuje pizzicato levou ruku klavíru na tónu *h* a dochází ke střídání tónického kvartsextakordu a dominanty. Po dvou taktech do proudu výrazněji vstupuje pravá ruka klavíru s melodií v sextách, která je podobná té z předchozího dílu. Rytmicky je nyní v poměru s triolami druhých houslí a violy 2:3. Tyto sjednocené trioly se nyní stávají doprovodem.

V klavírní melodii v sextách od konce taktu 38 dochází na chvíli k záměně tónorodu (*e moll*), avšak autor se záhy vrací do původní E dur. Levá ruka přidává stoupající tečkované oktávy, které jsou charakteristické pro hlavní téma dílu B (poprvé zazněly v druhých houslích a viole jako předtaktí k taktu 35). První i druhé housle nenápadně odchází a doprovodné trioly zůstávají pouze ve viole. Violoncello se ujme sestupné melodické linie a klavír se poté odmlčí. Druhé housle a viola se připojí k violoncellu a rychle se vrací zpět do E dur. Svým klidným melodickým dodechnutím plynule přejdou do dalšího znění tématu.

Ukázka č. 29: takt 35-39

První housle se v taktu 43 poprvé v druhé větě stávají plně vedoucím nositelem melodie. Ve forte zde zpívají hlavní téma tohoto dílu. Druhé housle přidávají nový osminový doprovod, který je v poměru s tématem 2:3. Klavír hraje již známá akcentovaná arpeggia nyní znásobená v obou rukách. Pokračování, které hrál dříve od taktu 30, je nyní uvedeno o oktávu níž a ve společnosti violy

a violoncella. První housle pokračují v doprovodných triolách. Druhé housle svoji linku podřizují viole, violoncellu a klavíru. Klavírní bas hrdě zdůrazňuje v oktávě tón *H*.

The image shows a musical score excerpt for measures 35-46. It consists of five staves: Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Piano. The key signature is two sharps (D major). The score includes dynamic markings such as *f molto espress* and *f espress*, and performance instructions like *arco*. The Piano part features a prominent bass line with octaves.

Ukázka č. 30: takt 35-46

Další mollové odbočení, ve kterém se Brahms na chvíli usadí, přichází v taktu 47. Všechny smyčce kromě violy ustanou a klavír si ve své pravé ruce pohrává s již zmíněnou mollovou harmonií. Brahms zde naznačuje postupné zrychlování. Viola proti klavíru hraje pulzující trioly na V. stupni. Po dvou taktech dojde k převrácení rolí (takt 49). Trioly přecházejí do oktáv pravé ruky klavíru a violoncello se připojí k viole v pokračování mollové melodie. Po dalším taktu se připojí též housle. Trioly v klavíru se začnou pohybovat, ale po chvíli se opět vrátí na dominantní *H*. Prodloužení mollové melodie trvá další tři takty. Na vrcholu mollového řetězce dojde k náhlému návratu do *dur*. První housle hrají v oktávě s violoncellem stejně jako viola s druhými houslemi. Klavírní trioly pokračují. Všichni však zeslabují a zpomalují do *E dur* (takt 54).

Od taktu 55 zní doslov předešlé části (*Tempo 1*). Klavír hraje sladce akordy v rytmu doprovodu hlavního tématu dílu A. Violoncello se s předtaktím vynořuje s oktávou v tečkovaném rytmu, který je motivickým odkazem tématu dílu B. K druhému takovému předtaktí se připojují první housle a viola se sestupnými nónami *e-d*. Po čtyřech taktech viola přejde na nový půltónový tečkovaný nářek. Tento motiv má navzdory klesající hlasitosti naléhavý charakter díky křížicímu se rytmu. Ve své struktuře naznačuje 2/4 metrum. Violoncello hraje hluboké *E* a při svém posledním předtaktí skočí dolů na *D*, stejně jako předtím první housle a viola. Dochází zde k modulaci pomocí septakordu na VII. stupni (mezi taky 60-61) a mění předznamenání na 4 *b* (takt 61).

Klavír velmi tiše a tajemně hraje akordy v rytmu doprovodu hlavního tématu dílu A. Smyčce opět vstupují se svými tečkovanými zdvihy nyní o poznání naléhavěji. Převážně se jedná o disonanční skok nóny. Pouze skok druhých houslí je menší (kvarta). Violoncello skáče dolů a housle nahoru. Basová linie se pohybuje po půltónech. Harmonicky zde dochází k rozvodu zmenšeně zmenšených septakordů (takty 61-71). V taktu 69 housle vstoupí něžným motivem (*dolce*) hlavního tématu dílu A quasi in G. Následující takt tento motiv převezme levá ruka klavíru, ale ve smutnější atmosféře tóniny g moll. Spodní smyčce pod těmito vstupy stále doprovázejí stejným způsobem.

Violoncello a viola se v taktu 71 přesouvají o půltón nahoru na tón es. Houslová melodie bohatě rozvine téma a věští brzký návrat do hlavní tóniny druhé věty – As dur. Es ve spodních smyčcích je pro ni dominantou. Houslová melodie je rytmicky a frázově členěna na trioly. Její vrchol ve forte přichází v taktu 73, kde se housle spojí v intervalu sexty. Klavír se zde po dvoutaktové odmlce znovu připojuje. Jeho basy násobí doprovod violy. Pravá ruka podporuje melodii houslí protipohybem v terciích. Po otevřeném vrcholu hlasy zeslabením a zpomalením očekávají křehký nástup hlavního tématu v As dur.

The image displays a musical score for measures 55 to 61. It consists of two systems of staves. The first system (measures 55-60) features four staves: two for strings (Violins I and II) and two for piano accompaniment (Right and Left Hand). The strings play a rhythmic pattern of dotted eighth notes followed by sixteenth notes. The piano accompaniment includes chords and moving lines. The second system (measures 61-66) continues the piano accompaniment with more complex chordal textures. The score includes dynamic markings such as *Tempo I*, *p*, *dolce*, and *pp*, as well as performance instructions like *dimin.* and *pp*.

Ukázka č. 31: takt 55-74

3.2.3 Díl A´

První a druhá věta hlavního tématu je doslovným opakováním začátku.⁴³ V taktu 83 se rozezní první fráze hlavního tématu v duetu prvních houslí a violoncella v zachování původní harmonické struktury a za doprovodu klavíru. Doprovod je velmi podobný jako předtím ve smyčcích. Klavír ho obohacuje přidáním akordy a efektními vypsány arpeggii na začátku taktů. V posledních dvou taktech fráze (takt 85 a 86) se objeví druhé housle, které v oktávě posílí violoncellovou linku.

Ukázka č. 32: takt 81-84

⁴³ Viz ukázka č. 24

Druhá fráze od taktu 87 je houslemi a violoncellem prezentována podobně jako v úvodním případě. Tentokrát se však druhé housle nepřipojí. Místo nich se obohatí doprovod klavíru, který zachovává arpeggia na začátku taktů a přidává harmonicky obohacená arpeggia ke konci fráze. Vše se odehrává v rámci piana.

V taktu 91 se jedná o podobu opakování z dílu A a odpovídá taktu 9.⁴⁴ Brahms pokračuje v zachování dosavadního vedoucího obsazení, a tak jsou hlavním nositelem tématu smyčce (na rozdíl od dílu A, kde byla melodie v klavíru). Klavír zde plní doprovodnou funkci. Ve skutečnosti pokračuje ve svém již zavedeném doprovodném vzoru. V této frázi se též přidává viola k násobení hlasu prvních houslí v nižší oktávě. Fráze je stavěna stejně jako předtím s krátkým vybočením do c moll a zpět do hlavní As dur.

Po dílčím vyvrcholení v taktu 94 se dynamika odebere decrescendem zpět do piana. Fráze od taktu 95 odpovídá taktu 13.⁴⁵ Hlavní téma tentokrát zní ve všech smyčcích a stejně jako v dílu A i zde vybočí do Des dur. Druhé housle násobí hlas violoncella a viola pokračuje podporou houslí. Klavír jede stále ve stejném doprovodném vzoru, pouze v crescendo při vstupu do Des dur své akordy obohacuje.

Od taktu 99 začíná fráze, která je analogická s taktem 17, nyní však hustěji instrumentována. Brahms zde zachovává původní harmonickou stránku (poloviční závěr Ces a plná kadence As). Smyčce pokračují v melodickém vedení stejným způsobem. Klavír se v tuto chvíli ujímá svých ladných arpeggií a dochází k malé harmonické kadenci před nástupem kody. Tento závěr je stejně jako v dílu A ozdoben nátrylem, nyní v plném smyčcovém obsazení.

3.2.4 Koda

Koda začíná předtaktím k taktu 105, je tematická a vkládá též nové myšlenky. Obsahuje tečkované oktávové skoky, které se hojně vyskytovaly v dílu B. První housle začínají předtaktím první stoupající motiv tečkované oktávy. Viola a violoncello v oktávě je následující klesající tečkovanou nónou. Se vstupy těchto

---

⁴⁴ Viz ukázka č. 26

⁴⁵ Viz ukázka č. 27

tečkovaných motivů se střídají. Klavír mezitím hraje stoupající tercie v obou rukách. Zavádí chromatický pohyb, který odpovídá nónovým skokům violy a violoncella. Jakmile první housle rostou, pravá ruka klavíru vykvetne do radostných oktávových triol, které synkopicky vyústí v taktu 107. Všechny čtyři nástroje (chybí druhé housle) zde dosahují širokého vyvrcholení. Poté dochází k uklidnění.

Ukázka č. 33: takt 101-108

Předchozí část je uvedena od taktu 109 znovu s vyměněnými úlohami nástrojů. Viola vstupuje jako první oktávovým tečkovaným předtaktím a ponechá si jej po dobu tří taktů. Pravá ruka klavíru na to reaguje sestupnou tečkovanou nónou v oktávách ve vysoké poloze. První housle, violoncello a klavír vedou stoupající linie. Radostné vyklenuté triolové oktávy vykvetou tentokrát v prvních houslích a violoncellu. Klavír v oktávách přebírá předchozí roli nízkých smyčců a chromaticky postupujícím basem stupňuje napětí. Druhé housle stále chybí. Zakončovací motiv frázi neuzavře hned, ale ještě ji rozšíří o tři takty naléhavými zrychlujícími vzdechy, které se v průběhu chromaticky mění. V této části se několikrát vyskytl tón *ges*, což by mohlo naznačovat připravený přesun do Des dur, Brahms však vrchol této fráze v taktu 115 nechává zářit v F dur (chromatická terciová příbuznost). Takt po vrcholu viola obsazení opouští a první housle s violoncellem pokračují v uklidnění fráze. Hrají také synkopované tóny.

Klavír pod nimi začíná klást akordy domovské tóniny As dur. Proud je stále pomalejší a tišší. V taktu 118 zůstane ze smyčců ve hře pouze violoncello, které líbezně uzavře celou tuto frázi za doprovodu měkkých klavírních akordů na lehkých osminách. Zdánlivě uzavírací motiv violoncella, který již zazněl v klavíru v taktu 23 s předtaktím, se však stane dalším podnětem k tematickému dokončování kody. V taktu 119 se k modelování předneseného motivu přidává viola a o takt později i housle. Dojde tak k poměrně rychlému dynamickému nárůstu. Housle se ve svých smířlivých melodických kracích odchylují od původního materiálu. Pravá ruka klavíru společně s violou reagují doplňujícím protihlasem k houslím. Violoncello doprovází oktávním pizzicatem na tónu as za podpory levé ruky klavíru. Tyto oktávy přesvědčivě ujišťují posluchače o pevném zakotvení v tónině As dur.

Závěrečné zklidnění od taktu 122 narušuje viola použitím disonantního půltónu nad dominantou (*es – fes*). Oktávy violoncella a klavírního basu přetrvávají. Viola a pravá ruka klavíru směřují zpomalením k poslednímu akordu. Tichý závěrečný akord As dur je hřejivým zakončením druhé věty.

The image shows a musical score for measures 109 to 115. It consists of a piano part and string parts for violin, viola, and cello. The piano part has dynamics like 'poco f molto espress', 'cresc.', 'f', 'poco f espress', and 'cresc.'. The string parts have markings like 'un poco string', 'f sempre f', 'espress', 'mf espress', 'pizz.', 'cresc.', 'f dim.', 'p dolce', 'pp', 'mf', and 'f'. The tempo markings include 'un poco riten'.

121

poco riten

dim.

pp

dim.

pp

dim.

poco riten

pp

Ukážka č. 34: takt 109-126

3.3 III. Scherzo

Třetí věta je velmi svěžím dynamickým předělem mezi táhlou druhou a monumentální čtvrtou větou. Obsahuje tři výrazná témata, která jsou díky svým charakteristickým melodicko-rytmickým motivům nejlépe zapamatovatelným hudebním materiálem celého kvintetu. Hlavní tóninou třetí věty je c moll. Jedná se o velkou třídílnou formu s reprízou (ABA)⁴⁶, kdy mezi dva identické díly A je vloženo Trio (B) v tónině C dur. Díl A jsem rozčlenila do tří částí. Část 1 přináší expoziční materiál (uvedení třech témat), část 2 je evoluční (obsahuje fugato) a část 3 je kodového charakteru.

Ze třetí věty je cítit vliv Schubertova smyčcového kvintetu, kterým se Brahms inspiroval.⁴⁷

3.3.1 Allegro – Díl A

Část 1

Scherzo začíná velmi napínavě tichým dynamickým pizzicatem violoncella na tónu C. Tato pizzicata jsou jakýmsi tlukoucím srdcem třetí věty. Po dvou taktech jejich pravidelného chodu vstupují první housle a viola se synkopickým rozkladem, který naznačuje spíše As dur, než c moll. Rozklad přechází do klenuté melodie, která nadále drží synkopický ráz a nakonec přece jen potvrzuje hlavní tóninu c moll. Klavír v oktávách hlubokého rejstříku nastupuje v závěsu v taktu 5. Po dvou identických vstupech následuje první housle a violu v klenutých synkopovaných liniích, které se neustále rozvíjejí s crescendem směrem nahoru, čímž posluchače pomalu pohlcují do dramatického éteru.

---

⁴⁶ Velká písňová forma složená – díly jsou odsazeny.

⁴⁷ [https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_\(Brahms\)#cite_note-7](https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_(Brahms)#cite_note-7), 22. 2. 2021

Scherzo
Allegro

1. Violine
2. Violine
Bratsche
Violoncell
Pianoforte

Ukázka č. 35: takt 1-12

Druhé téma přichází v pianissimu s nástupem dominanty – G v taktu 13, do které vyústilo první téma. Takt se v mžiku mění z 6/8 na 2/4. Rozeznáním první doby tohoto taktu odchází klavír i violoncello. Rytmicky naježené druhé téma běží v prvních houslích a viole unisono. Motiv tohoto tématu je velmi rytmicky výrazný díky opakovanému tečkovanému rytmu na tónu g, na nějž navazuje šestnáctinové „obalení“. Druhé uvedení šestnáctinového obalu rozšiřuje jeho rozsah. Ve třetím uvedení hraje tečkovaný rytmus pouze viola (tentokrát bez šestnáctinových „obalů“). S doprovodem na těžkých dobách se připojují v pizzicatu housle a violoncello (takt 18).

Ukázka č. 36: takt 13-22

Třetí téma je radostnou fanfárou této věty a odehrává se opět v 6/8 taktu. Do nejisté atmosféry vstupuje předtaktím na druhé době 22. taktu sebejistým rázem plného obsazení. Je velmi radostné a energické. Optimistický ráz tématu dodává tónina C dur a pevný, skoro až pochodový rytmus. Základními rytmickými jednotkami jsou zde čtvrtové noty s tečkou. Skupinky tří ostrých osminek pohánějí melodii kupředu. První fráze třetího tématu končí po krátké odbočce v a moll na dominantě – G dur. Klavír nejen v tomto místě, ale i v mnoha dalších úsecích vyplňuje volné takty již zaběhnutým fanfárovým prvkem v podobě repetovaných tónů *g* unisono.

Ukázka č. 37: takt 23-31

Druhá fráze třetího tématu nastupuje ve smyčcích předtaktím k taktu 31. Smyčce se představují v nižším rejstříku než poprvé a klavír je tématem následuje o takt později o tercii výš. Levá ruka namísto basové podpory (která fungovala v první frázi) násobí o oktávu níž pravou ruku. Obě ruce se však pohybují ve vysokém rejstříku. V polovině fráze se klavír vzdává napodobování a srovnává chod se smyčci. Frázi na konci opět završuje dominanta.

Ukázka č. 38: takt 30-37

V taktu 39 přichází přechod. Smyčce stoupají synkopickým akordem nahoru (housle v legatu, viola a violoncello ve staccatu) a spolu s klavírem tvoří septakord (*c-es-fis-as*), který svými alteracemi *fis* a *as* utvrzuje harmonický

základ dominantní G (*fis* - zdola, *as* - shora). Synkopická kreace houslí poukazuje na podobnost s prvním tématem a klavír se stále drží rytmického motivu z třetího tématu. Stoupající výrok zaznívá podruhé v taktu 43.

The image shows a musical score for measures 38-45. It consists of four staves: two for violins (top two), one for viola (third), and one for piano (bottom). The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 6/4. The violin parts feature a melodic line with syncopation and a rising phrase. The piano part provides a rhythmic accompaniment with a repeating eighth-note pattern. The score includes dynamic markings such as *f* and *dim.*

Ukázka č. 39: takt 38-45

Část 2

První téma se začíná znovu vkrádat v taktu 47 v prvních houslích a viole, nyní však bez úvodních tepů violoncella. Ty nastupují současně s nositeli melodie a znovu prodlévají pizzicatem na tónu C. Klavír se do synkopovaného chodu nenápadně vloučí svými vlastními liniemi stejným způsobem jako v taktu 5.⁴⁸ Na rozdíl od počátečního uvedení však druhá linie dojde výš než první. Proud sílí spojením všech smyčců v stoupající klenuté synkopované melodii (takt 53). První housle jsou v triolovém poměru s violou a druhé housle jsou v tomtéž poměru s violoncellem.

Rytmický ráz se náhle změní z 6/4 na 2/4 nástupem druhého tématu v g moll v taktu 57. Na rozdíl od své prvotní tajemné verze je nyní téma hrdinně přednášeno všemi nástroji ve vysoké dynamice *fortissimo*. Klavírní akordy jsou plné a podpořené spodními smyčci. Horní linie klavíru a houslí jsou hlavním nositelem melodie. První dvě fráze jsou opakovány od taktu 61 znovu v tónině b moll a poté harmonicky postupuje v rámci kvintového kruhu (Des, Ges, Ces) do es moll.

⁴⁸ Viz takt č. 5, ukázka č. 35

Ukázka č. 40: takt 57-67

Po hlasitém a dravém uvedení druhého tématu přichází dynamický propad. Na tomto tématu se začíná budovat od taktu 67 fugato, první evoluční plocha scherza. Tiché téma (dux) zní ve violě v tónině es moll. Klavír vede protivětu v osminových notových hodnotách na septakordu mířícího do b moll.

Ukázka č. 41: takt 67-70

Druhá fráze fugata se nachází v pravé ruce klavíru od taktu 71 v hlavní tónině b moll (můžeme označit jako comes). Osminová pochodující protivěta přechází do violy (s drobnými změnami). Fugato vítá další novou protivětu, která je v klavírním basu a skládá se ze série synkopovaných sestupů zaostřených tečkovanými osminami.

Ukázka č. 42: takt 71-75

Třetí nástup tématu fugata v taktu 76 je uveden v es moll (dux), přičemž téma se nachází v nově příchozích prvních houslích. Osmínová protivěta nastupuje v pravé ruce a nové protichůdné podobě v ruce levé. Synkopovaná protivěta je vedena ve viole.

Ukázka č. 43: takt 76-80

Další citace tématu fugata (v pořadí čtvrtá) se odehrává opět v b moll v taktu 80 (comes). Téma se nachází v pravé ruce klavíru však o oktávu výš než při svém prvním uvedení v taktu 67. Synkopovanou protivětu přebírá klavírní bas a osminovou pochodovou protivětu první housle ve spojení s novou protichůdnou větou violy.⁴⁹ Čtvrté znění není na rozdíl od druhého prodlouženo o takt, ale je v závěru mírně pozměněno.

⁴⁹ Tento nový protihlas violy nese však přímou podobnost s protihlasem klavírního basu ve třetím uvedení.

Ukázka č. 44: takt 80-83

Pátým vstupem tématu fugata v taktu 84 se Brahms vrací zpět do es moll a téma zní ve viole, kde bylo uvedeno poprvé.⁵⁰ Osminová protivěta se navrácí též zpět do původního klavírního basu, nyní však obsazuje vyšší rejstřík a synkopovaná protivěta se pohybuje ve výškách pravé ruky. V tomto místě se do fugata poprvé zapojují též druhé housle a violoncello. Dále Brahms téma zpracovává a provádí jej dalšími tóninami.

Ukázka č. 45: takt 84-87

Mohlo by se zdát, že v taktu 88 startuje šesté znění fugata v poměrně hustém obsazení. Jedná se však o počátek rozsáhlé vzestupné sekvence, která zastává především přechodovou funkci. Housle vedou hlavní linii a klavír pokrývá chod protivět. Fráze začíná v Des dur a poté se krátce usadí v hlavní tónině fugata es moll.

⁵⁰ Viz takt 67, ukázka č. 41

Ukázka č. 46: takt 88-91

Různé části tématu fugata se připojují od taktu 92. Téma je roztržštěno na tečkované šestnáctinové štky, které zní unisono v houslích. Violoncello se zpožděním vstoupí s protivětou, která začala dříve v klavíru a viole. Tematické šestnáctinové fragmenty sekvencemi v cresscendu stoupají. Téma je dále rozšířeno o několik taktů s tečkovanými půltónovými štky, které se posunem na es moll dostávají k vrcholu.

Vrchol fugata ve fortissimu zní v taktu 100. Jedná se o doposud nejmohutnější uvedení druhého tématu. Téma je vedeno unisono smyčci a klavírním basem. Intenzitu podporuje pravá ruka klavíru svými oktávami, kterými vyplňuje mezery tečkovaných rytmů. Výsledkem je výrazný perkusivní efekt. Nyní je druhé téma v bouřlivé dynamice uvedeno kompletní a stovebně kopíruje svůj úvodní kontrastní vzorec.⁵¹

Ukázka č. 47: takt 98-101

⁵¹ Viz takt 13, ukázka č. 36

Radostné třetí téma se vítězně navrácí ve svém tradičním 6/8 rytmu v taktu 109.⁵² Odehrává se v Es dur (paralelní tónina k c moll). První fráze končí tradičně na dominantě B dur. Klavír svými pulzujícími oktávami opět vyplní prostor před začátkem druhé fráze, která nastupuje v taktu 117, a kopíruje svou prvotní podobu, avšak v jiné tónině (Es dur).

Přechod od taktu 126 je analogický s taktem 39, nyní jsou však stoupající synkopické akordy na septakordu *a-cis-es-ges*. Klavírní repetované tóny *b* klesnou průchodem postupně dolů.⁵³ Výstup je doslovně opakován od taktu 130. V taktu 134 hlasitost nečekaně klesá. Viola a violoncello podporují v tichosti klavírní výplň a svými rovnými tóny na chvíli zahlazují synkopaci. Klavírní oktávy tepou na tónech *g*, které svojí dominantní funkcí připraví návrat tóniky c moll v taktu 136. Zde znovu vstupují housle a obnovují synkopaci v již zaběhlé podobě. Tato část (136-143) až na uvedení violy a violoncella o oktávu výš, je nyní svojí přesnou kopií z úvodu (i tóninově).⁵⁴ Klavírní rytmické výplně mezi houslovými výstupy jsou nyní znovu podpořeny tichými rozloženými akordy G dur violy a violoncella. Stejně jako při své premiéře i nyní zaznívá výstup dvakrát.

The image shows a musical score excerpt for measures 120-138. It consists of two systems of staves. The first system starts at measure 120 and ends at measure 134. The second system starts at measure 134 and ends at measure 138. The score includes a piano part with octaves and a string part with chords and a melodic line. The key signature is one sharp (F#).

Ukázka č. 48: takt 126-138

⁵² Viz takt 22, ukázka č. 36

⁵³ Dříve zůstaly statické na *g*. Viz takt 45, ukázka č. 39

⁵⁴ Viz takt 39, ukázka č. 39

Druhou část scherza završuje první téma, které je však výrazně pozměněno nejen po stránce charakteru (takt 144). Díky předešlé rytmické přípravě violy a violoncella posluchač ani nezaregistruje absenci synkopického rytmu. Akordické první téma unisonem kompletního obsazení vyšplhá v průběhu dvou taktů z *piana* do *fortissima*. Po stránce rozsahu se šplhá o další oktávu výš, než při svém úvodním znění.⁵⁵ V místě usazení výstupu (takt 146) hrají housle a viola původní materiál o oktávu výš. Druhé housle a violoncello k nim přidávají nové paralelní sexty. Klavír místo své původní zachmuřelé linie podporuje tok smyčců motivujícími širokými oktávami.

The image shows a musical score for measures 142-149. It features five staves: Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Piano. The key signature is one flat (B-flat major/C minor). The score includes dynamic markings such as *p*, *p cresc.*, and *ff*. The piano part has a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active line in the left hand with wide intervals.

Ukázka č. 49: takt 142-149

Od taktu 150 jsou oblouky původního prvního tématu změněny a prodlouženy z původních čtyř taktů na osm. Rozšíření je dosaženo přidáním delších sestupných vln, přičemž každá končí kadencí v *c moll*. Druhé housle a violoncello nadále harmonizují v sextách melodii prvních houslí a violy. Pravá ruka přechází na menší klesající notové hodnoty, zatímco levá si ponechává oktávy, se kterými se však více ponoří do hlubin nízkého rejstříku.

The image shows a musical score for measures 150-157. It features five staves: Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Piano. The key signature is one flat. The score shows a significant expansion of the first theme, with longer phrases and descending waves. The piano part continues with wide intervals, supporting the string textures.

Ukázka č. 50: takt 150-157

⁵⁵ Viz takt 3, ukázka č. 35

Část 3 - Koda

Koda se v taktu 158 vrací do 2/4 taktu a je téměř plně založena na druhém tématu, přičemž na jejím konci se objevují také rostoucí rozklady tématu prvního. Začátek kody je posledním pevným uvedením *c moll*. Druhé téma zní ve stejné stylizaci jako v taktu 100. Téma je uvedeno v *c moll* (takty 158-159), dále stoupá chromatickým postupem a zaznívá od tónu *d* (takt 161). Tento chromatický postup je znovu aplikován a motiv je pak několikrát citován od tónu *e* (takt 163). Poté se tečkovaný rytmus znovu chromaticky posouvá vzhůru. V tomto okamžiku jsou oktávy pravé ruky vyplněny (takt 166) a harmonicky se zde nacházejí kvintové a terciové spoje. Celá tato plocha (takty 166-175) mívá do taktu 176, kde se nachází akord *C dur* (durová podoba tóniky). Vyplňující tóny zní v prvních houslích a viole. Klavír v tomto taktu vypadává. Jsou zde obsaženy tóny melodické stupnice *C dur* (*as*) frygický tón *des*. Do taktu 178 klavír nečekaně vpadne synkopovanými rozklady (tóny neapolského sextakordu) prvního tématu, zatímco druhé téma pokračuje ve smyčcích. První téma je nyní vměstnáno do 2/4 taktu. Celý vzor se opakuje.

The image shows a musical score for the Koda section, measures 158-178. The score is in 2/4 time and C minor. It features a piano part with a chromatic ascending line and a string part with a dotted rhythm. A 'D' chord symbol is present above measure 161. The score ends with a fermata in measure 178.

Ukázka č. 51: takt 158-180

Od taktu 184 smyčce v plné síle ještě více naléhají na druhém tématu. Klavír předtaktím (Des) dvakrát skočí do první doby (C). V taktu 187 se smyčce zastaví na šestnáctinové figuře a dravě ji opakují. Této figuře dominuje půltónový postup frygické sekundy (*des-c*). Pravá ruka klavíru v tuto chvíli kaskádově klesá tečkovanými akordy za doprovodu plagálního pohybu v basu (F-C). Tento sestup zahrnuje také přesun z Des (neapolský sextakord) do C dur.

Ve chvíli, kdy mohutný klavírní sestup dosáhne svého cíle v akordu C dur (takt 190), housle skoro až násilným způsobem vyštěkávají dvoutónový šestnáctinový pohyb *des-c*. Viola a violoncello k těmto půltónům přidávají tóny *c* a *g*, což ještě napomáhá k upevnění dojmu C dur tonality navzdory rušivého elementu *des*. Poslední vzdorovitě *des* zaznívá v taktu 192, je zvýrazněno sforzatem a přejde v dlouhý držený akord C dur. Tuto efektní manýru užil Franz Schubert v závěru svého smyčcového kvintetu C dur, kterým se Brahms inspiroval.⁵⁶

Ukázka č. 52: takt 186-192

⁵⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_\(Brahms\)#cite_note-7](https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_(Brahms)#cite_note-7), 22. 2. 2021

3.3.2 Trio – Díl B

Dramatické scherzo odezní a hudební proud přechází do vznešeného tria v 6/8 taktu v tónině C dur (takt 194). Trio začíná předtaktím klavírního basu, který vytváří pevný harmonický základ střídavými tóny C a G. Pravá ruka nastupuje o takt později a hlásá ušlechtilou a bohatě harmonizovanou melodii v tenorovém rejstříku. Tato melodie vychází z třetího tématu scherza.⁵⁷ Violoncello přichází se svým konstantním rytmickým vzorem na tónu C skládajícím se z dlouhých těžkých dob, do kterých vždy směřují dvě osminy v pozici předtaktí.

Ukázka č. 53: takt 193-200

V taktu 202 se melodie stěhuje do levé ruky klavíru a mimotonální dominantou přejde do G dur. Třítónové předtaktí tématu (harmonizované v tercích) se nachází ve středním hlasu. Violoncellový vzor je fixován stále na stejném rytmickém vzoru, nyní však už eprodlévá na jediném tónu, ale tóny v různých polohách střídá. Po čtyřech taktech (takt 206) se proud odebere do vzdálené H dur (chromatická terciová příbuznost), kde setrvá po dobu dalších čtyř taktů, ale nakonec se vrátí zpět.

Ukázka č. 54: takt 201-209

⁵⁷ Viz takt 23, ukázka č. 37

Předtaktí v taktu 210 je přípravnou dominantou G dur k tónice C dur na začátku následujícího taktu. Zpěvné téma tria je vyrovnaně harmonicky rozloženo mezi housle a violu. Je položeno o oktávu výš než ve svém předchozím znění v klavíru. Violoncello hraje pizzicato na těžkých dobách, zatímco klavír doprovází zvučnými sestupnými rozklady akordů velké kadence, jejichž basy s violoncellovými pizzicaty korespondují.

The image shows a musical score for measures 210-218. It consists of four staves. The top two staves are for strings (Violins I and II), and the bottom two are for piano. The piano part features a bass line with chords and a right hand with descending chordal patterns. The strings play a melodic line. The piano part includes markings such as 'pizz.' and 'mf non legato'.

Ukázka č. 55: takt 210-218

Od taktu 218 je téma obsaženo ve smyčcích, přičemž tři tónová osminová předtaktí přechází do druhých houslí a violy. Violoncello se ve svých pizzicotech navrácí ke svému úvodnímu rytmickému vzoru, v němž ho podporuje také klavírní bas. Údery pravé ruky jsou ve stejném rytmu, pouze nastupují posunutě. Harmonicky se tato část (takty 218-225) pohybuje v G dur a po čtyřech taktech v H dur, stejně jako tomu bylo od taktu 202.

The image shows a musical score for measures 218-225. It consists of four staves. The top two staves are for strings (Violins I and II), and the bottom two are for piano. The piano part features a bass line with chords and a right hand with descending chordal patterns. The strings play a melodic line. The piano part includes markings such as 'mf non legato'.

Ukázka č. 56: takt 218-225

Druhá část tria se od taktu 226 odehrává v 2/4 taktu, přičemž klavírní bas pokračuje v předchozím 6/8 rytmickém vzoru (nyní s užitím triol) na ostinátním tónu G, kterým kotví výše harmonicky nestabilní melodii. Violoncello se ujímá smyčce a vede neklidnou staccatovou linii, kterou pravá ruka napodobuje

v opačném pohybu. Melodie neustále postupuje vzhůru půltónovými a celotónovými kroky. Housle nesou v oktávách stoupající dlouhé tóny, které se ve své délkové struktuře po chvíli v diminuci zrychlují. V jejich nejvyšším bodě zní violoncellový trylek, který vyústí v taktu 233 do G dur.

Ukázka č. 57: takt 226-233

Fráze je od taktu 234 opakována s vyměněnými úlohami. Ostinátní tóny G „s triolou“ se přesouvají do violoncella. Pravá ruka klavíru v oktávách přednáší staccatovou pochodující linku, kterou první housle v opačném směru imitují. Viola se v taktu 239 v nižší oktávě k prvním houslím přidává. Dlouhé zrychlované tóny přebírá klavírní bas (postup půltónů a celých tónů). Druhé housle v této frázi chybí.

Ukázka č. 58: takt 234-241

Poklidné hlavní téma tria se v taktu 242 6/8 metrem navrací, aby završilo sekci tria. Téma zní v harmonickém rozprostření nižší polohy mezi smyčci. Stavebně koresponduje s předchozími zněními, ale prodleva na tónu B v klavíru je v poměru k ní vrtkavým nestabilním elementem, který tepe v původním rytmu violoncella a vytváří patřičné napětí. Fráze je od taktu 250 analogická s materiálem v taktech 202 a 218, nyní je však upravena způsobem, aby se

nakonec usadila v hlavní tónině C dur. Dlouhé vedoucí tóny jsou opět v prvních houslích podporovány ostatními smyčci. Charakteristické osminové předtaktí je nejprve v oktávách, poté v terciích uvedeno v pravé ruce. V taktu 254 Brahms hojně užívá chromatických postupů (tóny melodické stupnice *as a b*). Klavírní bas se v taktech 245-254 posouvá dolů přes *A* k stabilnímu tónu dominanty *G* a dále se po dvoutaktích posouvá po půltónech dolů na *Fis*, *F* a nakonec na očekávané *C*. Počáteční piano průběžně křehne a decrescendy se mění na pianissimo.

Hudební proud je náhle v taktu 258 utišen. První housle a viola se za harmonické podpory dalších členů do ticha nesměle vloudí dalšími dvěma *C* v synkopickém rytmu. Jedná se o rytmickou přípravu návratu scherza. V posledním taktu tria (takt 261) zaznívá pouze staccato violoncella a klavírního basu, které zajišťuje kontinuální přechod do doslovné reprízy scherza.

Ukázka č. 59: takt 242-261

Díl **A** je na základě pokynu *Scherzo da Capo sin al Fine* znovu doslovně opakován.

3.4 IV. Finale

Čtvrtá věta ve svém úvodu navozuje napínavou až možná lehce dychtivou atmosféru, po které však nástupem expozice není ani památky. Taneční hlavní téma je ústředním materiálem věty. Vedlejší téma se v průběhu ukazuje v mnoha kontrastních podobách od tichého zpěvu až po drásající dynamický proud. Oblast závěrečného tématu je rozpoznatelná rychlými triolovými postupy.

Po stránce stavební nabízí čtvrtá věta více formálních výkladů. Přikláním se k možnosti stylizace do sonátové formy s introdukcí a kodou. Sonátová forma však obsahuje několik modifikací. Největší odchylkou je předčasný nástup reprízy, která přechází v ne příliš rozsáhlou evoluční plochu – provedení, a poté je znovu obnovena. Koda (*Presto, non troppo*) je velmi rozsáhlá a tvoří samostatnou ucelenou část.

3.4.1 Introdukce

Poco sostenuto

Čtvrtou větu otevírá introdukce, která je založena na evolučním principu hudby. Nacházejí se zde časté půltónové postupy a častými harmonickými vybočeními či jinými chromatickými spoji nelze jednoznačně určit převažující tóninový plán. V závěru však plocha častým střídáním tónů v base *c-des* míří do *f moll* – tónina následující části *Allegro non troppo*.

Pochmurná introdukce v 2/2 taktu – *alla breve* je do ticha tajemně otvírána violoncellem. Jeho otevírací motiv se skládá z oktávy *F-f*, kterou následují dva stoupající půltóny *ges-g*. Princip stavby motivu (oktáva + 2 stoupající půltóny) je imitačně respektován i ostatními nástroji, které se po taktu postupně připojují. Začne tak naléhavá vrstvicí se plocha. Nejdříve se k violoncellu připojí první housle, levá ruka klavíru a viola. Nově přichozí nástroj začíná vždy o tercii nebo kvartu výš než první chromatický krok nástroje předchozího. Druhý chromatický krok přichází při vstupu dalšího nástroje.

První housle jako jedině svůj druhý posun melodicky rozšíří. Děje se tomu ve chvíli, kdy violoncello začíná další novou sekvenci o oktávu výš. První housle ho v taktu 6 opět následují také ve vyšší oktávě, ale na rozdíl od předchozího vstupu začínají o tercii výš vůči vstupu violoncella. Svůj motiv opět melodicky obohatí. Dále se připojují druhé housle, které hrají výš, než housle první. Dochází zde tedy ke křížení hlasů. Zavedený motivický vzor je všemi členy postupně narušován. Druhé housle stoupají po oktávě o půltón a pak o celý tón. Viola začíná stejným tónem jako poprvé, ale po oktávě se posune o půltón dolů a pak zpět.

Třetí zkrácená sekvence začíná v taktu 9 a je opět otevírána violoncellovou oktávou *As-as*. Po osmi taktech absolutního pianissima zde začíná nenápadné crescendo. V taktu 10 do violoncella vstupují housle zopakováním svého rozšířeného motivu (bez úvodní oktávy). Violoncello tento plačtivý motiv v následujícím taktu napodobí. V tuto chvíli se po delší odmlce přidává klavír s decimami *dis – fis*.

Finale
Poco sostenuto

1. Violine
2. Violine
Bratsche
Violoncell
Pianoforte

Ukázka č. 60: takt 1-12

Klavír v taktu 13 nečekaně udeří hlasitým disonančním akordem. Pravá ruka obsahuje kvintsextakord zmenšeně zmenšeného septakordu a v kombinaci s basem tvoří dominantní septakord s přidaným sníženým VI. stupněm. Pravá ruka pulzuje velké trioly, přičemž poslední nota každé trioly je spojena ligaturou s první čtvrtkou trioly následující, což vytváří výraznou synkopaci. První housle a violoncello drží nad klavírem v oktávě dlouhý tón *des*, kterým zahajují pokračující sestupnou melodickou linii. Hlasitost se rychle uchýlí k pianu a poté zase zesílí zpět do forte. Klavírní harmonický obsah pravé ruky se změní ke konci vedoucí houslové a violoncellové melodie.

Ukázka č. 61: takt 1-17

V taktu 17 začne klavír prudce triolově pulzovat dominantní septakord tóniny Des dur. K pulzaci se nyní připojuje i levá ruka. Violoncello drží hluboké C. Po taktu (takt 18) pravá ruka klavíru zanechává triolové pulzace a pokračuje v oktávách sestupnou melodií v Des dur. Jedná se o podobný sestup, jaký již zazněl v taktu 14 v houslích a violoncellu.

Jakmile klavírní linie skončí, začíná další opakování fráze (takt 21). Triolová synkopická pulzace se přesouvá do violy a violoncella. První housle hrají další sestupnou linii. Klavírní bas každým taktem stoupá po sekundových nebo terciových krocích a od taktu 23 chromaticky postupuje směrem dolů. Pravá ruka klavíru svou výraznou oktávovou linkou přerušuje a napodobuje první housle. Houslový zpěv znovu pokračuje a stejným způsobem přeruší klavírní linku. První housle a viola pokračují ve vzájemném napodobování. Druhé housle se k prvním připojí v nižší oktávě v taktu 27. Tato bohatá fráze dospěje v taktu 29 k e moll. Z forte-piana se vynoří violoncello s návratem úvodního tematického materiálu introdukce (oktáva následovaná chromatickým posunem). Ostatní smyčce se k němu nyní připojují ještě před chromatickým posunem. Klavírní bas vstoupí v sestupnou oktávou Des a pravá ruka proti němu přichází s pomalými synkopovanými akordy. První housle a viola hrají nyní proti akordům klavíru sestupnou oktávou.

The image displays a musical score for measures 18 through 29. It features five staves: two for the first and second violins, two for the viola and cello, and one for the piano. The score is written in a key signature of three flats (B-flat major or D-flat minor) and a 4/4 time signature. The piano part begins with a piano (*p*) dynamic and includes a crescendo (*cresc.*) leading to a fortissimo (*ff*) dynamic. The string parts feature syncopated rhythms and triplet patterns. Measure numbers 18, 25, and 32 are indicated on the left side of the staves.

Ukázka č. 62: takt 18-29

Druhé housle začínají v taktu 33 pulzovat synkopované velké trioly. Vytvářejí doprovod prvním houslím, violě a violoncellu. Ti vstupují s naléhavým jednotaktovým vzdechem obsahujícím oktávu a stoupající půltón. Klavír plynule naváže a motiv imituje. V dalším taktu přichází další smyčcový vzdech, v jehož závěru se violoncello přidá k doprovodným synkopovaným triolám. Pravá ruka klavíru na melodii nyní naváže stoupající melodií v oktávách, na kterou navážou první housle a viola. Triolový doprovod v druhých houslích a violoncellu je od taktu 37 zredukován (začnou vynechávat každou první triolu). Harmonie se uchýlí k dominantě (C dur) a hudební proud zeslabí. První housle a viola se nenápadně vytrácí. Triolový doprovod utichá a přechází společně s klavírem do posledních akordů introdukce.

3.4.2 Expozice

Allegro non troppo

Díl A

Expozice začíná velmi optimistickým hravým hlavním tématem violoncella v f moll ve 2/4 taktu (takt 41). Toto téma i Brahms svým označením *tranquillo* označuje jako klidné, pohodové. Je zde na první poslech zřejmý autorův vztah k uherské lidové hudbě. Téma je velmi dynamické a rytmicky výrazné. Přispívá tomu především aktivní šestnáctinový doprovod pravé ruky klavíru. Staccata levé ruky přicházejí vždy po době.

Druhá část hlavního tématu začíná připojením violy v taktu 46 a harmonicky směřuje k c moll. Oba vedoucí nástroje (viola, violoncello) hrají výrazné přírazy, které přidávají pevnému rytmu na tanečnosti.

Ve třetí části tématu viola odchází a pravá ruka klavíru zastavuje svůj šestnáctinový pohon (takt 50). Violoncello s klavírem (s levou rukou v protipohybu) společně vášnivě vedou legatové melodické oblouky, které jsou výrazně dynamicky klenuté. Když violoncello v taktu 53 vyústí melodii v c moll, přichází viola a první housle s tematickou spojovací frází, která přesouvá proud zpět do f moll. Hnacím aspektem je zde levá ruka klavíru se svými ostinátními šestnáctinami na tónu C v oktávě. Pravá ruka klavíru se s tematickou melodií se zpožděním přidává k houslím a viole v terciích opačným směrem (takt 54).

The image shows a musical score for the beginning of the exposition of Brahms' Violin Concerto in D minor, Op. 77. The score is divided into two systems. The first system (measures 41-45) features the Violoncello part (marked 'p tranquillo') and the right hand of the piano (marked 'Allegro non troppo'). The second system (measures 46-50) features the Violoncello part (marked 'sempre p non legato') and the left hand of the piano (marked 'Allegro non troppo'). The tempo is 'Allegro non troppo' with a half note equal to a quarter note. The key signature is two flats (B-flat and E-flat). The first system includes the Violoncello part (marked 'p tranquillo') and the right hand of the piano (marked 'Allegro non troppo'). The second system includes the Violoncello part (marked 'sempre p non legato') and the left hand of the piano (marked 'Allegro non troppo').

Ukázka č. 63: takt 41-53

Hlavní téma zaznívá znovu od předtaktí k taktu 58 v klavíru. Aktivně pulzující doprovod, který dříve hrála pravá ruka (od taktu 42), je nyní v prvních houslích a viole unisono. První část tématu v zásadě kopíruje původní vzorec až na odlišný způsob zdobení v jejím závěru.

Druhá část tématu se stejně jako původní část (od taktu 46) pohybuje směrem k c moll. Chybí tu však podpůrný element tématu, kterým dříve byla viola. V taktu 62 představuje Brahms překvapení ve formě posunu na Des a krátkého ohlédnutí do durové tóniny. Klavír zde zahraje trylek, který vyústí v odlehčenou melodickou hříčku uzavírající druhou část tématu.

Třetí část s klenutými melodickými oblouky pokračuje v tónině Des dur (takt 65). Ve svých nástupech se zde střídají smyčce s klavírem. Smyčce se při svém druhém vstupu odkloní náznakem zpět do hlavní tóniny f moll. Klavír to dle očekávání v dalším taktu imituje, čímž dojde k rozšíření fráze.

Ukázka č. 64: takt 54-71

V taktu 72 přichází epilog⁵⁸ oblasti hlavního tématu. Tónina f moll je vystřídána tóninou F dur. Rytmus a kontura však zůstávají stejné. Melodie je stále nesena vzájemným střídáním houslí a klavíru v intervalech tercií a sext. Hlavní tonální podporou je basová šestnáctinová oscilace klavíru na tónech C a F, přičemž viola a violoncello harmonii doplňují dlouhými tóny. Při druhé imitační výměně této části klavír svou odpověď rozšiřuje augmentací levé ruky (přechod na osminové trioly v taktu 78) a dochází tedy k celkovému zpomalení hudební řeči. Společně s vlídnými smyčci v decrescendu uzavře tuto část.

Ukázka č. 65: takt 71-78

⁵⁸ Epilog - doslov

Celá plocha mezi takty 79-93 plní funkci přechodu a uzavírá oblast hlavního tématu. Takty 79-81 slouží jako spojka a opakovaně uvádí hlavu hlavního tématu. Po klidném dovětku do hry nečekaně vtrhnou vášnivá forzanda v podobě stoupajících osminových sekund⁵⁹ v plném obsazení. Při druhém uvedení přidává pravá ruka klavíru další oktávu nahoru, zatímco violoncello a klavírní bas se pohybují dolů. Toto rozsahové rozšíření je důmyslným prostředkem k nabytí intenzity a síly. Naléhavé osminy propuknou v divoké šestnáctinové běhy v taktu 81. Nejdříve se violoncello a levá ruka klavíru pohybují v opačném pohybu s houslemi a pravou rukou. Později je následují v imitaci variačního zpracování hlavního tématu, které melodickou sekvencí postupuje v rámci kvintového kruhu.

Sekvence se v houslích a klavíru zabrzdí v taktu 89. Viola a violoncello mezitím pokračují v pohonném doprovodu, který je odvozen z hlavního tématu. Příchod do tóniny c moll (hlavní tóniny vedlejšího tématu) se zdá být dokončen. Po čtyřech taktech se však smyčce odmlčí a klavír hravě v piano vyskočí třemi kvartami nahoru na G – dominantu. Brahms v tomto místě vstupuje označením *un pochettino piú animato*⁶⁰ do oblasti vedlejšího tématu.

The image displays a musical score for measures 79-92. It consists of two systems of staves. The first system includes staves for Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Piano. The second system includes staves for Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Piano. The score features various musical notations, including notes, rests, and dynamic markings such as *f* (forte) and *p* (piano). A section marked 'A' is indicated in the piano part. The tempo and dynamics change to *un pochettino piú animato* at measure 89.

Ukázka č. 66: takt 79-92

⁵⁹ Sekundový krok je jasně odvozen z úvodního motivu hlavního tématu. Srov. takt 42, ukázka č. 63

⁶⁰ *Un pochettino piú animato* – maličko, více živěji

Díl B

Kontrastní vedlejší téma začíná v taktu 94 (*Un pochettino più animato*). Zatímco klavír stále drží dominantní tóny G, smyčce lyricky zpívají toužebné téma s prvními houslemi v popředí. Téma je charakteristické svým klesajícím chromatickým pohybem a synkopickým rytmem. Působí naléhavým až útrpným dojmem. První housle ve své vedoucí roli motiv tématu několikrát opakují. Vždy je tečkovaný rytmus odkáže skokem nahoru, odkud v tématu pokračují tradičním klesajícím způsobem. Violoncello vede proti hlavnímu tématu novou stoupající melodickou linií. Druhé housle a viola dodávají doprovodné tóny. V taktu 99 však dojde k zaktivnění druhých houslí. Hlavní téma pokorně setrvává v nízké dynamice a je rozšířeno klidnými výdechy. Sestup je prodloužen všemi smyčci a blíží se do dílčího závěru. Klavír v taktu 107 opakuje motiv stoupajících odlehčených kvart.

The image shows a musical score excerpt for measures 93-107. It consists of four staves: Violin I, Violin II, Viola, and Piano. The tempo/mood is 'un pochettino più animato' and the dynamic is 'p espress'. The music features a chromatic descent in the strings and a rising bass line in the piano.

Ukázka č. 67: takt 93-107

V taktu 108 se zdá, že začíná druhé znění vedlejšího tématu. Violoncello se ujímá vedoucího hlasu a druhé housle hrají stoupající melodii. Vše je však po čtyřech taktech přerušeno prvními houslemi, které klenou téma o tercii výš. Rostoucí melodie je vedena v klavírním basu od taktu 112 (místo violoncella - takt 94). Po čtyřech taktech (takt 117) ji přejímá violoncello. Ve hře setrvává pouze klavír a první housle a svými půltónovými vzdechy uzavírají oblast vedlejšího tématu v taktu 124.

Ukázka č. 68: takt 112-125

Díl C

Plocha s triolami mezi takt 125-160 zastává pozici oblasti závěrečného tématu a odehrává se v tónině c moll. Z konce lyrického tématu od taktu 125 začnou smyčce střilet útočné motivy, jež mají dvě podoby: kratší – 3 osminové noty (druhé housle - takt 125) a delší – 3 čtvrtové noty (první housle, viola, violoncello – takty 125-128). Klavír začíná triolové běhy, které probíhají v obou rukách. Ty si tyto běhy předávají tak, že vytváří dojem jednolitého proudu. Triolové skupinky jsou předávány také prvním houslím ve chvílích, kdy zrovna nehrají expresivní motivy. Od taktu 133 si smyčce přehazují kratší podobou expresivního útočného motivu (druhé housle a violoncello společně v oktávách) a vzbudí prudké crescendo.

Ukázka č. 69: takt 123-128

Agresivní trioly rostou od taktu 137 jak ve smyčcích, tak v levé ruce klavíru. Pravá ruka klavíru nese výraznou melodii chromatickými synkopickými oktávami v triolovém rytmu, které po chvíli přejdou i do levé ruky. Tyto melodické synkopické kaskády přesně zapadají do probíhajících triolových doprovodů, které si nástroje předávají. Ve chvíli, kdy se smyčce usadí na delším synkopickém

rytmu (takt 141), klavír přidává zdvojené bouřivé běhy ve vzájemném protipohybu. V taktu 145 se smyčce vrací do aktivního triolového dialogu s klavírem.

The image shows a musical score excerpt for measures 137-148. It consists of two systems of staves. The first system includes a piano part (treble and bass clefs) and a string part (treble and bass clefs). The piano part features triplets and a 'ben marcato' marking. The string part features triplets and accents. The second system continues the piano and string parts. Measure numbers 137, 143, and 145 are indicated at the beginning of their respective systems.

Ukázka č. 70: takt 137-148

Pravá ruka klavíru a první housle se v taktu 149 spojí pro přednesení dynamické synkopované triolové melodie, jejíž rytmus byl již užit v taktu 137. Violoncello s klavírním basem stoupají divokými triolovými stupnicemi. Rozhodná rytmická změna v taktu 152 v podobě vymanění se z triolového rytmu osminovými hodnotami s akcenty, je ve vedoucích hlasech přesvědčivým zatěžkáním předtím neustále běžícího proudu. Harmonicky zde dochází ke kadenci použitím neapolského sextakordu, dominanty a tóniky. Po tomto rytmickém uzemnění se však v taktu 153 synkopická fráze rozběhne znovu. Housle pro ještě větší gradaci rozšíří melodii do vyššího rejstříku. Další osminové rytmické zatěžkání přichází v taktu 157. Klavírní bas z triol na standardní osminy přejde až o 2 takty později. Hustota obsazení řídne a dochází k zeslabení.

Ukázka č. 71: takt 149-160

Takt 161 se navrácí k pomalejšímu *Tempo I*. Jedná se o tematicky důležitou spojovací část – mezivětu, která opakuje motiv hlavního tématu v tónině c moll. Nyní však dostává ještě větší nádech maďarské/cikánské tanečnosti. Klavírní bas přidává ozdobný odraz na lehkou druhou dobu. Po dvou taktech se druhé housle a violoncello na chvíli odpojují. Vráťí se po přechodu z tečkovaného rytmu na legatové uzavření fráze.

Ukázka č. 72: takt 161-168

V taktu 169 začíná tečkované „cikánské“ téma znovu. Po prvních šesti doslovně zopakovaných taktech proběhne v houslích a viole drobná změna, která stávající tóninu c moll přesměruje zpět do hlavní tóniny f moll (takt 174). Nyní nepřijde

vázané uzavření jako v předchozím případě. První housle, viola a klavír v diminuendu ladně pokračují stejným tematickým vzorem, který od nich v taktu 181 přebírá violoncello. Motiv je ještě více zeslaben a přejde v uzavírací osminové stopy. Poslední osmina, která v taktu 183 přichází na druhé době po pomlce, je zároveň předtaktím následujícího tematického návratu.

Ukázka č. 73: takt 168-183

3.4.3 Repríza/Provedení

Díl A'

Violoncello přichází s návratem hlavního tématu za doprovodu aktivních klavírních šestnáctin (takt 184).⁶¹ Doprovod klavírního basu se z původních nepřizvučných dob přesouvá na přízvučné.

V druhé části tématu se k violoncellu přidává viola, stejně jako tomu bylo v taktu 46 a opět rytmicky i motivicky kopíruje violoncellovou linku, nyní však v opačném směru.⁶²

⁶¹ Viz takt 42, ukázka č. 63

⁶² Tato reakce violy pravděpodobně souvisí se změnou klavírního basu, ke které od taktu 184 dochází.

Třetí část hlavního tématu zaujímá svou původní stavební podobu (legatové melodické oblouky),⁶³ výrazně však mění instrumentaci. Samotný klavír se ujímá prvního oblouku a smyčce o takt později druhého. Třetí uzavírající oblouk se zdobeným zakončením v c moll uvede znovu klavír a ve snaze smyčců o jeho imitaci, nenápadně vklouznou do oblasti „provedení“, které je do reprízy vloženo.

Provedení

Od taktu 196 se hudební vývoj odchyluje od expozice a začíná dlouhou evoluční odbočku, která je jakousi náhradou plnohodnotného dílu provedení. Třetí část hlavního tématu je rozšířena a zpracována sérií plynulých překrývajících se řetězců, které si smyčce s klavírem vyměňují. Poslední smyčcové echo vyústí do tóniny Des dur (paralelní tónina), ve které klavír opět dále pokračuje. V tuto chvíli se řetězce začínají vrstvit na sebe, čímž způsobí nárůst dynamiky. Jako první se ke klavíru připojují druhé housle, viola a nakonec první housle.

The image displays a musical score for measures 190 to 197. It features a piano part on the left and string parts on the right. The piano part is marked *p sempre dolce* and includes a dynamic marking *p* at measure 190. The string parts are marked *sempre dolce*. The score shows a series of overlapping melodic lines in the strings and piano, with a key signature of two flats (B-flat major/C minor) and a common time signature. Measure numbers 190, 196, and 197 are indicated on the left side of the score.

⁶³ Viz takt 50, ukázka č. 63

Ukázka č. 74: takt 190-212

Těsně před začátkem 212. taktu se hlasitost znenadání zlomí do něžného piana. Klavír a viola zde začínají sladce⁶⁴ vinout meditativní melodii, která vychází z první části hlavního tématu. Svým křehkým a zpěvným charakterem může připomínat ukolébavku. Housle tuto melodii opakují. Tato výměna křehké melodie probíhá ještě jednou, stále v tónině Des dur. Dynamika se v polovině taktu 215 zlomově sníží do pianissima a tónina se změní na C dur. Atmosféra nabyde ještě větší křehkosti a čistoty. Klavír zde samostatně zpívá další podobu křehké melodie. Violoncello se zde po delší odmlce připojuje a společně s violou drží příhodný doprovod kvinty C – G. Viola však po taktu splyne s prvními houslemi při dalších imitacích klavíru.

Ukázka č. 75: takt 213-218

Již v pořadí třetí série výměn začíná předtaktím k taktu 220, ve kterém klavír nastupuje do melodie opačným směrem (dolů). Zavádí zde jemný harmonický posun k F dur. Hudební proud se začíná probouzet z ukolébavky do nadějeplného zpěvu. Smyčce do své napodobeniny vstupují původním směrem (nahoru) a spodní smyčce společně s klavírem v taktu 224 zahajují zpěvnou sekvenci

⁶⁴ Dle označení *dolce*.

dvoutaktového melodického modelu. Imitace houslí jsou též podpořeny klavírem. Melodie se posouvá vzhůru do vyšších tónin a intenzita roste. Po výměnách housle melodii rozšíří ještě výše a viola s violoncellem se vrací k doprovodné roli za podpory klavíru.

The image shows a musical score excerpt for measures 220-231. It consists of four systems of staves. The first system includes Violin I, Violin II, Viola/Cello, and Piano. The second system includes Violin I, Violin II, and Piano. The third system includes Violin I, Violin II, and Piano. The fourth system includes Violin I, Violin II, and Piano. The score is in a minor key and features a melodic line in the violins that rises in pitch and intensity, marked with 'p poco a poco cresc.'. The piano accompaniment provides harmonic support with chords and rhythmic patterns.

Ukázka č. 76: takt 220-231

Vrchol přichází v taktu 230, kde housle dosáhnou disonantního es. Dále pokračují v sérii stoupajících motivů, které svými vstupy postupně klesají. Klavír je doplňuje terciemi, které jsou rytmicky postavené přesně opačně. Vzniká tak celkový dojem plynulého chodu osminek a čtvrtek. V průběhu těchto osmi taktů je melodie klidná, plná očekávání a viola s violoncellem drží dominantu C, která připravuje latentní F dur, avšak příchod této tóniny je zmařen a následuje bouřlivá část v b moll.

Repríza, pokračování dílu A'

Repríza je po krátkém provedení znovu od taktu 238 obnovena. Brahms vstupuje do reprízy silným originálním přechodem z expozice.⁶⁵ Oblast provedení nahradila veškerý materiál, který byl před přechodem v expozici obsažen (přepracování původního tématu a ukolébavkového epilogu z taktů 54–79). V expozici tento

⁶⁵ Viz takt 80, ukázka č. 66

přechod začal v F a přecházel na C – tóninu druhého tématu. Zde v repríze by se mělo vedlejší téma odehrát v hlavní tónině. Proto se přechod nyní odehrává v b moll (o kvartu výš než v expozici) což povede k pozdějšímu příchodu do f moll. Kromě zmíněné transpozice se přechodný díl docela pečlivě drží struktury svého vzoru z expozice.

Melodie od taktu 247 je analogická s melodií expozice od taktu 89.⁶⁶ Klavírní bas je zde oproti předchozímu znění obohacen o oktávy. Klavír dle očekávání vyskočí třemi odlehčenými kvartami k tónu c^3 , který plní funkci dominanty. Oblast vedlejšího tématu je znovu označeno jako *un pochettino piú animato*.

Díl B´

Vedlejší téma nastupuje v taktu 252. Stejně jako v expozici nesou téma první housle za doprovodu vzestupné linie violoncella. Tónina je však odlišná (posun o kvartu výš). Druhé housle a viola se na rozdíl od expozice nepřipojují. Jejich vzestupné doprovodné linie přejímá po svých držených c klavír, který též na konci fráze uvede tradiční stoupající kvarty.

Vývoj melodie od taktu 266 se drží předchozího vzoru z expozice.⁶⁷ Dochází zde však k změnám v obsazení. V prvních čtyřech taktech je nositelem hlavní melodie violoncello a rostoucího doprovodného hlasu se ujímají první housle.⁶⁸ Ty poté téma převezmou a uvedou jej o tercii výš od e^3 (takt 270). Klavír přejímá doprovodné linie druhých houslí a violy z expozice.

Díl C´

Oblast závěrečného tématu začíná v taktu 283.⁶⁹ Pravá ruka klavíru je se svými triolami transponována do nižší polohy, zatímco první housle zaujaly vyšší rejstřík než v expozici. Dochází tedy ke značnému rozšíření zvukového rozsahu. Druhé housle a viola po delší odmlce konečně znovu vstupují s prezentací výrazných doprovodných složek, které se od původního znění liší. Druhé housle

---

⁶⁶ Viz takt 89, ukázka č. 66

⁶⁷ Viz takt 108

⁶⁸ Na rozdíl od expozice, kde tuto úlohu zastávaly druhé housle. Viz takt 108

⁶⁹ Viz takt 125, ukázka č. 69

zařazují do svého partu původní prvky violy. Ta podporuje triolami níže situovaný klavír a také násobí hlas violoncella. V závěru fráze jsou klavírní trioly obohaceny sextami.

Celý proud stejně jako v expozici⁷⁰ směřuje k vrcholu v taktu 295. Odlišnosti v obsazení a rozšíření rozsahu způsobují silnější texturu melodického řetězce. Nejvýraznějším obohacením je znásobení vedoucího chromatického klavírního sestupu prvními houslemi. Původní triolová stupnice houslí se přesouvá do violoncella. Krátký harmonický odklon do Ges dur přichází v taktu 299. V místech, kde se klavír v expozici krátce pozastavil, nyní nahrazuje housle a violu. Výsledkem je ještě intenzivnější nepřetržitý bouřlivý tok.

Dynamická synkopická triolová melodie vypukne v taktu 307.⁷¹ I zde jsou však provedeny změny v obsazení. První housle nyní nezdvojují pravou ruku klavíru. Ta hraje pouze jednoduché oktávy bez přidáných akordických tónů, protože ty jsou obsaženy v houslích a viole. Violoncello zpočátku nenásobí klavírní bas, pouze vstupuje do každého vyústění frázové vlny. Osminové zatěžkání v taktu 310 je nyní ještě markantnější. Druhé housle zde přebírají rozhodné osminy prvních houslí. Ty přichází s novými lámanými oktávami. Druhá fráze je po příchodu do f moll prodloužena o dva takty. Ty slouží jako prostor pro pohodlný ústup dynamiky a rychlosti. Smyčce po zatěžkaných osminových taktech (305 a 306) ustoupí. Doznívající ozvěnu bouřlivé fráze dopoví v pianu klavír a spodní smyčce. Konec se usadí na dominantě a hudební tok směřuje do závěrečné části (tónina f moll).

Spojovací část od taktu 321 plní stejnou spojovací funkci, ale prezentuje radikálně odlišný charakter než taneční vstup *Tempa I* v expozici.⁷² „Cikánský“ tanec je nahrazen závažnou plačtivou melodií. Klavírní bas hlubokým ponořením do f v oktávě odstartuje ponuré téma a dále se pohybuje ve velmi nízké poloze. Pravá ruka po dvou taktech kráčí společně s violoncellem. První housle a viola prezentují téma, které působí dojmem převtění ladných tanečních motivů z expozice do jejich stinné podoby. Vše je zahaleno rouškou temné tóniny f moll.

---

⁷⁰ Viz takt 137, ukázka č. 70

⁷¹ Analogická s expozicí – takt 149, ukázka č. 71

⁷² Viz 161, ukázka č. 72

Stejně jako v taktu 169 i zde dochází k opakování šesti taktů této tajemné fráze (takt 329). Poté nastane harmonická divergence.⁷³ Jelikož se již proud vyskytuje v f moll, je pohyb jinam překvapivím. Bas kráčí celotónovými kroky do vzdálených tónin a dochází k většímu napětí. Od taktu 336 bas setrvává na tónu *Des* a ostatní klavírní hlasy střídavými tóny vytvářejí váhavou atmosféru, kterou dotvářejí také housle s violou. V taktu 340 dochází k výrazné augmentaci melodie. Příprava nástupu kody uklidněním hudebního proudu je vskutku mistrovská.

Ukázka č. 77: takt 321-341

3.4.4 Koda

Presto, non troppo

Rozsáhlá koda nesoucí označení „*Presto, non troppo*“ je značně kontrastní. Změna tempa a metru není tak překvapivá jako změna předznamenání na cis moll (enharmonicky zaměněné předešlé *Des*). Téma kody je šestiosminová transformace hlavního tématu čtvrté věty.⁷⁴ Téma je velmi dynamické

⁷³ Divergence - odchylení, odklon, vzdalování

⁷⁴ Viz takt 42, ukázka č. 63

a charakteristické svými osminovými pauzami na čtvrté době. Nejprve je tlumeně prezentováno houslemi a violoncellem. V taktu 348 vstupuje klavír s pomalejšími akordy a ze smyčců zůstanou pouze první housle se střídavými tóny v legatu. Dynamicky tyto nástroje začínají v piano a crescendem dojdou až k forte pianu. Harmonie se modulací posune do h moll, kde se téma znovu opakuje bohatším způsobem. Klavír násobí violoncellový part po dobu tří taktů, poté linii plynule předá viole. Harmonický vývoj postupuje stejným principem jako v prvním případě. Klavírní pomalejší akordy vstupují v očekávaném místě. K prvním houslím se po taktu jejich střídavých osminek v legatu připojí druhé housle, čímž zahájí plochu výrazného crescenda.

Ukázka č. 78: takt 342-355

V taktu 358 se zdá, že téma začíná znovu v a moll. Klavírní akordy jsou nyní přítomny už od začátku, zatímco violoncello se odmlčelo. Housle hrají téma společně unisono. Po třech taktech se housle vymykají z původního vzoru a rozvádí melodii výš díky plagálními spojům v klavíru (takt 358-362). Viola a violoncello se po chvíli připojí k houslím. V uvádění pětitónových motivů se střídají. Přítomný akordický spoj C – g svým funkčním přehodnocením vytvoří modulační moment k přechodu do následující tóniny f moll.

Dlouho pěstované napětí se přelije v taktu 368 do kaskádové klesající stupnice ve smyčcích unisono. Tato strmá stupnice je rozsahově vinuta přes tři oktávy.

Klavír do ní unisono naskočí o takt později. V jejím závěru už dochází k jistému potvrzení f moll. Po prudkém sjezdu následuje osminová pauza, po níž burácí hlavní téma cody ve fortissimu. První housle hrají unisono s violoncellem v terciích (převážně) s druhými houslemi a violou. Klavírní bouřlivý ostinátní doprovod bez osminových pauz připomíná rytmické dunění tympánů. Harmonická stránka tématu je podána podle počátečního vzoru.

The image displays a musical score for measures 356 to 373. It is divided into two systems. The first system (measures 356-361) features a piano part with a treble and bass clef, and a string part with five staves (Violins I, Violins II, Violas, Cellos, and Double Basses). The piano part includes markings for *cresc.*, *pp*, *p*, and *f cresc.*. The string part is marked *p*. The second system (measures 362-373) continues the piano and string parts. The piano part is marked *f cresc.* and *cresc.*. The string part is marked *f*. The score concludes with a *ff non legato* marking in the piano part.

Ukázka č. 79: takt 356-373

Housle hrají společně v terciích a jsou násobeny pravou rukou klavíru. Ve chvíli, kdy stoupání dosáhne svého vrcholu (takt 383), se klavírní bas uchýlí k dominantě – C.

Další razantní stupnice se rozjíždí v taktu 384. Jedná se již o druhou kaskádově klesající stupnici, která ve svém průběhu přidává k f moll chromatické tóny. Housle hrají unisono v oktávách s pravou rukou klavíru. Spodní smyčce a levá ruka klavíru je doprovází delšími hodnotami. Stupnice je po třech taktech v houslích přerušena a druhé housle se osamostatňují. Prudkou klesající stupnicí plynule pokračuje violoncello s klaviřním basem. Housle se po dvou taktech opět vracejí do zběsilých stupnicových běhů, nyní však směrem nahoru v protipohybu. Poměrně hlasitá oblast je crescendem ještě zesílena do fortissima, kde stupnice vyústí v bohaté akordy na lehkých dobách. Brahms by teoreticky (přidáním ještě jednoho posledního akordu) mohl bezpečně ukončit větu právě v tomto bodě.

Ukázka č. 80: takt 374-392

Druhá část kody začíná obrovským zatěžkaným rozšířením (takt 394). Místo očekávaného závěrečného akordu přichází na lehké době vedlejší téma čtvrté věty v monstrózním znění v podání houslí a violoncella. Téma je značně charakterově odlišné od svého předchůdce z expozice⁷⁵ a nachází se v hlavní tónině f moll. Klavír podporuje téma doprovodnou stoupající linií, která je tomuto tématu vlastní.

⁷⁵ Viz takt 94, ukázka č. 67

Ukázka č. 81: takt 392-403

Vedlejší téma v razantním znění vede do zajímavé posloupnosti akordů (takt 403). Tyto akordy se nacházejí v houslích a pravé ruce klavíru, zatímco spodní smyčce pohánějí proud osminovými střídavými tóny. Sekvence se pohybuje směrem nahoru ve vlnách (čtyřtaktí). První vlna (takt 404) probíhá nad spodním C, druhá vlna (takt 408) nad *Des*. Třetí vlna (takt 412) je rozdělena na dvoutaktí, které ve smyčcích probíhá identicky, avšak po stránce harmonické se dvoutaktí liší (H dur, h moll). Čtvrtá vlna je podobná třetí, ale je posunuta o půltón výš (C dur, a moll). Toto stoupání dovede bouřlivý proud do páté vlny v taktu 420, která se odehrává zpět v *f moll*. Tato poslední vlna je nejdůležitější a strukturou podobná prvním dvěma (více strohá). Spodní smyčce opustí zbledlé osminy a s ostatními burácí oddělené akordy.

The image displays a musical score for measures 410 to 423. It consists of two systems of staves. The first system (measures 410-416) includes a piano part (treble and bass clefs), a violin part (treble clef), and a viola part (treble clef). The second system (measures 417-423) continues these parts. The piano part is particularly dense with chords and moving lines. Dynamic markings such as *ff* and *f non legato* are present. The score is written in a key with three flats and a 3/4 time signature.

Ukázka č. 82: takt 404-423

V polovině taktu 423 dochází k propojení tématu kody s bouřlivou variací vedlejšího tématu čtvrté věty. Klavírní bas a viola unisono uvádí trioly. Housle, violoncello a pravá ruka klavíru hrají vášnivou táhlou melodií také unisono. Tato hutná fráze nastupuje čtyřikrát. Druhý vstup začíná o kvartu výš. Klavírní part je obohacen o tercie a sexty. Třetí uvedení začíná stejným tónem jako poprvé. První housle zaujmají pozici o oktávu výš. Pravá ruka klavíru obsahuje plné akordy a violoncello přebírá trioly od violy. Dochází k velkému dynamickému nárůstu. Čtvrtý vstup tématu je o půl tónu nižší než vstup druhý, ale ve vyšší oktávě. Housle se znovu spojují unisono. Spodní smyčce společně s klavírním basem varírují téma kody. Harmonický proud dorazí k poměrně vzdálené tónině H dur (takt 439). Náhle vše ztichne a zkřehne (takt 440). Příchod do H dur je velmi krátký. Klavír nese vedlejší téma věty v altu a basu.⁷⁶ Spodní smyčce hrají střídavé pizzicato na tónu *g*. Housle v terciích a poté v sextách nesou vázanou podobu tematické melodie kody (vázané osminy) v něžné podobě (*dolce*).

⁷⁶ Atmosféra začínající v taktu 440 je poprvé v kodě podobná původnímu znění vedlejšího tématu. Viz takt. 94, ukázka č. 67

Ukázka č. 83: takt 423-441

Melodie vedlejšího tématu po chvíli připadá zpět smyčcům (takt 446). První housle zní unisono s violou, druhé housle se po dvou taktech nenápadně vytratí. Pravá ruka klavíru se přenesse do tenorového rejstříku a v terciích nese téma kody, které převzalo od houslí. Levá ruka klavíru společně s violoncellem přidává pedálový prvek na tónu C. Téma obsaženo v klavíru později přechází z tercií do sext, které jsou rozloženy mezi obě ruce (takt 448). Vedlejší téma ve smyčcích probíhá na prodlevě C a harmonicky směřuje spíše do F dur než do f moll. Tematická melodie je výrazně rozšířena a přechází v kratší útržky, kterými proud dodechuje a postupně začíná odumírat.

Ukázka č. 84: takt 445-447

Levá ruka klavíru v taktu 462 opouští ostinátní c a hraje pouze vázané akordické rozklady proti pokračujícímu tematickému materiálu kody v pravé ruce. Smyčce nadále klesají. Klavírní bas se s podporou violoncellového pizzicata usadí na dominantě a očekává příchod hlavní tóniny. Materiál pravé ruky klavíru je redukován na motiv tří stoupajících tónů v terciích. První housle a viola zde rozvazují své unisono a samostatně nesou akordické tóny dominanty. Kromě slábnutí proud též zpomaluje a úplně se zastaví na koruně v taktu 467. V tomto místě však nedochází k harmonickému rozuzlení a plocha končí otevřeně na dominantním akordu e - c - b - d.

Ukázka č. 85: takt 458-467

Závěr kody

Nový dech života z ticha rozběhnou synkopy klavíru. Pravá ruka klavíru vede chromatický synkopický sestup za doprovodu levé ruky na těžkých dobách. První housle o takt později reagují na výzvu klavíru a o kvintu výš se přidávají k synkopované melodii. Když se připojí i viola a violoncello s pizzicaty k basu, pravá ruka klavíru začíná sestup znovu o oktávu výš stejně jako první housle.

The image shows a musical score excerpt for piano and strings. It consists of five staves. The top two staves are for the piano, with the right hand in the upper register and the left hand in the lower register. The bottom three staves are for the strings (Violin I, Violin II, Viola/Cello/Double Bass). The score is in a minor key and features a syncopated piano accompaniment. The tempo is marked 'a tempo' and the dynamics include 'p' (piano) and 'poco a poco cresc.' (poco a poco crescendo). The string parts include a 'pizz.' (pizzicato) marking. The excerpt covers measures 467 to 472.

Ukázka č. 86: takt 467-472

Při třetím nástupu skáče klavír o další oktávu výš a ke klesajícímu hlasu přidává spodní oktávu a další hlasy (většinou tercie). První housle v závěsu stoupnou o kvintu výš. Druhé housle, které v taktu 472 po delší odmlce znovu nastupují, se rytmicky přidávají k prvním houslím. Melodické vzory jak v klavíru, tak v houslích se nyní skládají z klesajících skoků, přičemž každý další motiv začíná o tercií výš než předchozí. Klavír po doznění houslí ještě více vyplní a zesílí své synkopické akordy.

Všechny smyčce se v taktu 478 rozrušeně v chromatickém sestupném pochodu připojují k rytmu basu a pravá ruka klavíru pokračuje ve svých plných akordech. Motivický vzor je méně pravidelný. Pravá ruka klavíru postupuje v sopránu chromaticky dolů, zatímco bas se pohybuje skoky. Od taktu 482 se role rukou vymění, čímž bas sestupuje chromaticky a pravá ruka užitím skoků střídá akordy široké sazby. Vedoucí úlohu smyčců neurvale strhávají viola a violoncello, jejichž klesající element je prodloužený a tím pádem o poznání mohutnější. V houslích až do konce přetrvává kratší délka tónů oproti ostatním. Skoro až humpolácký dychtivý projev pokračuje dalším vzednutím nahoru v taktu 486. Kladené akordy se prudce zastaví v taktu 490, odkud také odstartuje předtaktí závěrečného

zběsilého běhu v prvních houslích, viole a violoncellu. Klavír a druhé housle zde přidávají sílu těžkým dobám. Předtaktím běh vystoupá nahoru a harmonickým spojem dominanty a tóniky se definitivně ponoří do hloubky hlavní tóniny f moll. Tímto zahřměním je uzavřena nejen čtvrtá věta, ale i celý kvintet.

The image displays a musical score for measures 478 to 492. It consists of five systems of staves. The first system (measures 478-481) includes staves for Violins I, Violins II, Violas, Cellos, and Double Basses, all marked *f agitato*. The piano part (measures 478-481) is marked *f agitato* and features dense chordal textures. The second system (measures 482-485) continues the string and piano parts. The third system (measures 486-489) shows the strings and piano. The fourth system (measures 490-492) concludes the passage with a final chord in the strings and piano. The score is in F major (one flat) and 4/4 time.

Ukázka č. 87: takt 487-492

3.5 Přehled

Záměrem tabulkového přehledu je přehledně shrnout základní vlastnosti jednotlivých vět.

I. Věta	Allegro non troppo
Tónina:	f moll
Takt:	4/4
Forma:	Sonátová forma, koda
Schéma:	Expozice Provedení Repríza ABC X A´B´C´ K
Počet taktů:	299
Orientační minutáž:	15:13

II. Věta	Andante, un poco Adagio
Tónina:	As moll
Takt:	3/4
Forma:	Velká třídílná písňová forma s reprízou
Schéma:	A B A´ k
Počet taktů:	126
Orientační minutáž:	8:28

III. Věta	Scherzo: Allegro
Tónina:	c moll/C dur
Takt:	6/8, 2/4
Forma:	Velká třídílná písňová forma s reprízou
Schéma:	A B A
Počet taktů:	261
Orientační minutáž:	7:49

IV. Věta	Finale: Poco sostenuto - Allegro non troppo - Presto, non troppo
Tónina:	f moll
Takt:	2/2, 2/4, 6/8
Forma:	Introdukce, sonátová forma (s modifikacemi), Koda
Schéma:	Expozice Repríza/Provedení I ABC A' x (A') B' C' K
Počet taktů:	492
Orientační minutáž:	10:21

Závěr

V bakalářské práci jsem rozebírala Brahmsův Klavírní kvintet f moll, op 34. Přestože původní plán nebyl podchytit rozbor díla v tak podrobné míře, nakonec jsem se k obsáhlejší formě rozboru přiklonila především z důvodu vřelého osobního zájmu, který ve mně již v začátcích psaní vyvstal. Kvintet jsem donedávna znala jen orientačně podle sluchu a přílišným zahleděním do vlastního partu mi unikalo mnoho skladatelových záměrů. Při tvorbě této práce jsem v hutné konstrukci Brahmsovy hudby objevila nesčetné množství tematických a stavebních souvislostí, které mi byly dříve při samotném poslechu bez partitury či samotné interpretaci skryty.

Své poznatky jsem zaznamenala do rozboru, který je stěžejní částí práce, a doplnila jej v úvodu autorovým životopisem a okolnostmi vzniku díla. Do rozboru jsem vložila notové ukázky, které s psaným textem přímo souvisí. Na závěr jsem práci doplnila stručným přehledem v podobě tabulek, ve kterých jsou zaznamenány základní informace o jednotlivých větách kvintetu.

Období koronavirové pandemie se bezpochyby podepsalo na životech všech muzikantů. Při studiu díla jsem hluboce pociťovala omezení kontaktu se spoluhráči a především absenci veřejného koncertování tedy i možnosti živé prezentace kvinteta publiku. Vše má však i svoje světlé stránky. Dlouhé večery jsem sice netrávila na pódiích, ale využila jsem je k individuálnímu zdokonalování svých hráčských schopností a psaním bakalářské práce.

Dovoluji si konstatovat, že jsem tento čas využila účelně a doufám, že materiál, který v podobě bakalářské práce přináším, bude pro interprety Brahmsova kvintetu a další čtenáře užitečným doplněním k poslechu či interpretaci.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

ERHARDT, Ludwig. *Brahms*. 1. vyd. Bratislava: OPUS, 1986. 295 s. ISBN 0-306-80223-6

GEIRINGER, Karl: *Brahms: His Life and Work*, 3. vyd. New York: Da Capo Press, 1982. 397 s. ISBN 0-306-80223-6

SCHONBERG, Harold C. *Životy velkých skladatelů: [od Monteverdiho ke klasikům 20. století]*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-905-x

ŠAFARČÍK, Jiří. *Dějiny hudby*. Praha: Votobia, 2006. ISBN 80-86768-16-3

ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem. 4. vydání*. Praha: Edition Bärenreiter, 2010

Internetové zdroje

„Piano Quintet (Brahms)“ [online]. *Wikipedia.org*. 20. 2. 2021 [cit. 16. 3. 2021]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_\(Brahms\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Piano_Quintet_(Brahms))

„Johannes Brahms“ [online]. *Wikipedia.org*. 20. 3. 2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johannes_Brahms

„Piano Quintet in F minor, Op. 34“ [online]. *Laphil.com*. 2021 [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/pieces/2821/piano-quintet-in-f-minor-op-34>

„Johannes Brahms, BIO“ [online]. *Mistri.muzikus.cz*. 2021 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://mistri.muzikus.cz/romantismus/vrcholny-romantismus/johannes-brahms/bio>

„Piano Quintet in F minor, Op. 34“ [online]. *parlancechamberconcerts.org*. 2021 [cit. 11. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.parlancechamberconcerts.org/parlance-program-notes/piano-quintet-in-f-minor/>

Notový materiál

BRAHMS, Johannes. Klavierquintett f-moll op. 34. [partitura] Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1926-27

Nahrávky a audio-vizuální zdroje

Jan Panenka/Kocian Quartet, „*Johannes Brahms: Piano Quintet Op. 34*” In: *Johannes Brahms: Piano Quintet Op. 34/Piano Quartet No. 3, in C Minor Op. 60*, [CD], Japan, DENON/Nippon Columbia Co., Ltd., 1989

Spotify:[online]. [cit. 20. 2. 2021] Dostupné z: <https://www.spotify.com/cz/>

Belcea Quartet, Till Fellner - Brahms - Piano quintet f minor, op. 34. In: Youtube [online]. Zveřejněno 29. 4. 2017 [vid. 2021-3-23]. Kanál uživatele Classical music ? With Pleasure ! . Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=dcCNwRWm_BM&t=6s&ab_channel=ClassicalMusic%3FWithPleasure%21

Quartetto Italiano, Pollini – Brahms Quintetto in Fa minore op. 34. In: Youtube [online]. Zveřejněno 17. 11. 2014 [vid. 2021-1-16]. Kanál uživatele alexdiavoletto1. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=BDM-2-wIUMs&t=106s&ab_channel=alexdiavoletto1

Ébéne Quartet, Mndoyants – Brahms - Piano quintet f minor, op. 34. In: Youtube [online]. Zveřejněno 18. 10. 2013 [vid. 2021-1-16]. Kanál uživatele NIKITA MNDOYANTS. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=w5DfzVJsQzU&t=1832s&ab_channel=NIKITAMNDOYANTS